

ΑΙ ΘΕΜΕΛΙΩΔΕΙΣ ΕΝΝΟΙΑΙ

ΤΗΣ

ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΤΟΥ ΠΛΩΤΙΝΟΥ

ΥΠΟ

Ι. Ν. ΘΕΟΔΩΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

“Ο ΚΟΡΑΗΣ,,

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ & ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ

ΑΘΗΝΑΙ

1928

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΔΕΛΦΟΝ ΜΟΥ

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

Σ Η Μ Ε Ι Ω Σ Ι Σ

Τὸ περιεχόμενον τῆς παρούσης διατριβῆς συγκεντρώνει τὰ πορίσματα μιᾶς ἐκτενοῦς μελέτης περὶ τῆς μεταφυσικῆς τοῦ Πλωτίνου, ἧς ὁ πρῶτος τόμος δημοσιεύεται προσεχῶς γερμανιστί. Ἐν τῷ πρώτῳ τόμῳ τοῦ ἔργου ἐκτίθενται τὰ τοῦ κόσμου τῆς αἰσθήσεως καὶ τῆς διανοίας, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ τόμῳ συζητοῦνται αἱ σχέσεις μεταξὺ τοῦ νοῦ καὶ τῆς διανοίας καὶ μεταξὺ νοῦ καὶ ἐνὸς ἢ ἀγαθοῦ.

Ἐνταῦθα διατυποῦμεν κυρίως τὰς σχέσεις τῶν τριῶν θεμελιωδῶν ἐννοιῶν τῆς φιλοσοφίας τοῦ Πλωτίνου καὶ δὴ τὴν ἔννοιαν τῆς ψυχῆς, τὴν ἔννοιαν τοῦ νοῦ καὶ τὴν ἔννοιαν τοῦ ἐνὸς ἢ τοῦ ἀγαθοῦ.

Heidelberg 30 Ἰανουαρίου 1928

I. N. ΘΕΟΔΩΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

Α' Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ

Ἡ θεμελιώδης ἀρχὴ ἀφ' ἧς ἀφορμᾶται τὸ φιλοσοφεῖν κατὰ Πλωτῖνον, εἶναι ἡ σχέσις τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἢ τὸ θεῖον. Ἐκ τῆς πρώτης αὐτῆς ἀρχῆς ἀφορμώμενος ὁ Πλωτῖνος, διακαθορίζει τὴν ἀξίαν καὶ τῶν λοιπῶν ἀρχῶν τῆς οὐσίας καὶ τῶν ἄλλων ἐνεργειῶν τῆς ψυχῆς. Ἡ ἀναφορὰ τῆς ψυχῆς πρὸς τὸν νοῦν ἐνέχει, κατὰ τὸν Πλωτῖνον, ἀξίαν μόνον διότι ὁδηγεῖ πρὸς τὸ ἀγαθόν, τοῦτέστι πρὸς τὴν ἔνωσιν τῆς ψυχῆς μεθ' ἑαυτῆς καὶ μετὰ τοῦ θείου. Ἡ κατεύθυνσις τῆς ψυχῆς πρὸς τὴν αἴσθησιν καὶ πρὸς τὰ αἰσθητὰ ὄντα καθ' ὅλου καὶ ἡ διακατοχὴ τῆς ψυχῆς ὑπὸ τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου καὶ τοῦ διαρκοῦς γίνεσθαι τοῦ κόσμου τούτου, χαρακτηρίζεται κατὰ ταῦτα ὡς ἀντιφάσκουσα πρὸς τὸ δέον τῆς ψυχῆς, τοῦτέστι πρὸς τὸν σκοπὸν καὶ τὸ τέλος τῆς οὐσίας τῆς ψυχῆς. Συνάμα δὲ προσδίδεται κατὰ τὴν θεωρίαν ταύτην τοῦ φιλοσοφεῖν, πρὸς τὴν ψυχὴν, τὴν πρὸς τὴν αἴσθησιν κυρίως ἀναφερομένην καὶ ἐνταῦθα κυρίως ἐνεργοῦσαν, ἡ μ ο ρ φ ῆ τ ῆ ς λ ῆ θ ῆ ς τοῦ θείου καὶ οὐχὶ μόνον τῆς οὐσίας καὶ τοῦ λόγου, ὅπως ἀπαντᾷ τοῦτο παρὰ Πλάτωνι, ὅπου τὸ φιλοσοφεῖν πρὸς τὴν οὐσίαν κυρίως ἀναφερόμενον, μ υ θ ο λ ο γ ι κ ὡ ς μόνον πρὸς τὸ θεῖον συνάπτεται καὶ κατὰ τὸν εἰκότα μῦθον περὶ τοῦ θείου διαπραγματεύεται.

Ἐκ τῆς σφαίρας τοῦ λόγου καὶ τῆς ἐπιστήμης θεωρουμένη ἡ κατ' αἴσθησιν ἐνέργεια τῆς ψυχῆς, παρουσιάζεται ὡς μία ἄλογος, τοῦτέστι ἄνευ λόγου, οὐχὶ ὅμως καὶ καθόλου ἄσχετος πρὸς τὸν λόγον, ἐνέργεια. Ὡς ἀπρεπῆς, τοῦτέστι πρὸς τὸ δέον καὶ τὸν σκοπὸν τῆς ψυχῆς ἀντιφάσκουσα πρᾶξις, χαρακτηρίζεται ὅμως ἡ κατ' αἴσθησιν ἐνέργεια καὶ ἡ πρὸς τὰ αἰσθητὰ ἀναφορὰ τῆς ψυχῆς, ὅταν ἡ ψυχὴ ἀναζητεῖ ἐνταῦθα τὴν ἀρχὴν τῆς ζωῆς τοῦ λόγου καὶ τὴν αἰτίαν πρὸς γνῶσιν καὶ ἐπιστήμην. Ὄταν ὅμως ἡ αἴσθησις καὶ τὰ αἰσθητὰ ὄντα καθόλου, θεωρηθῶσιν οὐχὶ ὡς ἀρχὴ καὶ αἰτία, ἀλλὰ μόνον ὡς συμβολὴ καὶ ὡς συναίτιον πρὸς γνῶσιν καὶ πρὸς ἐπιστήμην, τότε δὲν εἶναι δυνατόν νὰ χαρακτηρίσωμεν τὴν κατ' αἴσθησιν ἐνέργειαν τῆς ψυχῆς ὡς ἀπρεπῆ καὶ μὴ πρὸς τὸ δέον αὐτῆς ἀνταποκρινομένην.

Ἐπειδὴ ὅμως ὁ σκοπὸς καὶ τὸ τέλος τοῦ φιλοσοφεῖν καὶ τοῦ κατὰ λόγον ζῆν εἶναι ἡ ἀπόλυτος ἔνωσις ἢ ἄπλωσις τῆς ψυχῆς μετὰ τοῦ ἐνός, τοῦτέστι μεθ' ἑαυτῆς καὶ μετὰ τοῦ θείου, διὰ τοῦτο χαρακτηρί-

ζεται ὑπὸ τοῦ Πλωτίνου, ἡ ἀπαγωγή τῆς ψυχῆς ἀπὸ τῆς ἀρχῆς αὐτῆς καὶ ἡ διαμονὴ αὐτῆς ἐν τῇ πρὸς τὴν ἀρχὴν ἀντικειμένη ἔδρα, ὡς ἀντίθετος πρὸς τὴν φύσιν καὶ τὴν ποιότητα τῆς ψυχῆς, ὡς αὕτη κατὰ νόμον καὶ κατ' ἀξίαν ἐκ τοῦ ἐνὸς καὶ τῆς φύσεως αὐτοῦ πηγάζει. Ἡ λογικὴ καὶ κατὰ τὰλλα ἀξιολογικὴ ἀναφορὰ τῆς ψυχῆς πρὸς τὰ ὄντα, καὶ δὴ τὰ νοητὰ ὄντα καὶ ἡ διόδος τῆς ψυχῆς διὰ τῶν νόμων καὶ τῶν σχέσεων τοῦ νοητοῦ ὄντος προϋποτίθεται καὶ ὑπὸ τοῦ Πλωτίνου ὡς ἀναγκαία, οὐχὶ ὁμῶς καὶ ὡς ἐσχάτη αἰτία πρὸς ἣν ἡ ψυχὴ ἀνάγεται ἢ δέον νὰ ἀνάγεται. Ἐν τῇ ἀποστρεφῆ δὲ ταύτῃ τῆς ψυχῆς ἐκ τοῦ ἐνὸς καὶ ἐν τῇ διαμονῇ αὐτῆς ἐν τῇ σφαίρᾳ τῶν πολλῶν καὶ κυρίως τῶν αἰσθητῶν, κεῖται ἡ αἰτία δι' ἣν ἡ ψυχὴ καὶ τὸ ἐν ἀγνοεῖ καὶ τὴν ἰδίαν αὐτῆς φύσιν καὶ τὸν ἴδιον αὐτῆς νόμον παρεξηγεῖ.

Ἡ αἰτία τοῦ γίνεσθαι, τοῦτέστι τῆς διαρκοῦς κινήσεως τῆς ψυχῆς πρὸς τὰ αἰσθητὰ καὶ τῆς συνεχοῦς διαμονῆς αὐτῆς ἐν τῷ γίνεσθαι, εἶναι κατὰ ταῦτα ἡ μεταβολὴ καὶ ἡ ἀλλαγὴ τῆς δεούσης ἀρχῆς πρὸς ἣν ἡ ψυχὴ κατὰ φύσιν καὶ κατὰ νόμον πρέπει νὰ ἀναφέρεται. Ἡ ἕτερότης τῆς αἰσθήσεως πρὸς τὴν νόησιν καὶ ἡ ἕτερότης τοῦ αἰσθητοῦ πρὸς τὸ νοητόν, αὕτη καθ' αὐτὴ θεωρουμένη, δὲν θὰ ἴσκει πρὸς ἀπαγωγὴν καὶ ἀπομάκρυνσιν τῆς ψυχῆς ἀπὸ τῆς ἀρχῆς αὐτῆς. Ἡ σχέσις ἣτις διὰ τῆς ἕτερότητος ταύτης ἀναπτύσσεται μεταξὺ ψυχῆς καὶ αἰσθητοῦ ἢ χρονικοῦ ὄντος, εἶναι ἡ πραγματικὴ αἰτία δι' ἣν ἡ ψυχὴ ἀρνεῖται τὴν φύσιν καὶ τὴν ποιότητα αὐτῆς, ὡς αὕτη διαφαίνεται ἐν τῇ ἀναφορᾷ αὐτῆς πρὸς ἑαυτὴν καὶ πρὸς τὸ ἐν ἢ τὸ ἀγαθόν.

Ἡ ἀρνητικὴ σχέσις, τοῦτέστι ἐκείνη καθ' ἣν ἡ ψυχὴ στρέφεται ἀπολύτως πρὸς τὸ αἰσθητόν καὶ καθ' ἣν τὸ αἰσθητόν ἀπολύτως ἐκτιμᾶται, εἶναι ἡ αἰτία τῆς λήθης τῆς ἀρχῆς πρὸς ἣν ἡ ψυχὴ κατὰ νόμον καὶ κατὰ δέον ἀνάγεται καὶ ἀφ' ἧς παρὰ νόμον καὶ παρὰ δέον κατάγεται, τοῦτέστι ἀποστρέφεται. Ἐκ τῆς ἀπειρίας καὶ τῆς ἀλογίας τοῦ αἰσθητοῦ ἀντικειμένου, πρὸς ἣν κατευθύνεται τὸ αἰσθητόν τῆς ψυχῆς εἶδος, προέρχεται διαρκῆς τις κίνησις, ἣτις ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν τῆς δημιουργίας αὐτῆς αὐτοκαταστρέφεται, καὶ δι' ἧς τὸ εἶναι τῆς ψυχῆς ἀναλύεται εἰς γίνεσθαι. Ἐν δὲ τῷ γίνεσθαι ἀδυνατεῖ ἡ ψυχὴ νὰ ἀνεύρη στοιχεῖα ἀναφορᾶς καὶ αἷτια ζωῆς, τοῦτέστι μεθόδους δι' ὧν νὰ ἐπιτυγχάνεται ἡ γνῶσις καὶ διὰ τοῦτο μένει οὐχὶ μόνον ἄλογος πρὸς τὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν γνῶσιν, ἀλλὰ λησμονεῖ συνάμα τὴν αἰτίαν καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς οὐσίας αὐτῆς.

Πρὸς ἀκριβέστερον ὁμῶς χαρακτηρισμὸν τῆς σχέσεως ταύτης τῆς ψυχῆς πρὸς τὰ αἰσθητὰ ἢ πρὸς τὰ μὴ ὄντα, δέον νὰ θεωρήσωμεν ταύτην κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ἀξίας, τοῦτέστι κατὰ τὸ δέον ἢ τὸ μὴ δέον.

Τὸ μὴ ὄν, τὸ διέπον τὴν ψυχὴν κατὰ τὴν σχέσιν αὐτῆς πρὸς τὸν χρόνον καὶ τὰ κατ' αὐτόν, τότε μόνον εἶναι δυνατὸν νὰ κατανοηθῇ ἀπο-

λύτως καὶ νὰ ἐκτιμηθῆι δεόντως, ἂν θεωρηθῆι ὡς τι ἀνάξιον, τοῦτέστι ἄνευ ὠρισμένης καὶ οὐσιώδους ἀξίας καὶ πρὸς ἀντίθεσιν πρὸς τὸ δέον καὶ τὴν ἀξίαν ἢ τὴν οὐσίαν διακείμενον. Ἡ ἀντίθεσις δὲ αὕτη τοῦ μὴ ὄντος πρὸς τὸ ὄν ἢ τὴν ἀξίαν, θεωρεῖται ὑπὸ τοῦ Πλωτίνου, ὡς ἡ αἰτία τῆς ἀπρεπείας τῆς σχέσεως τῆς ψυχῆς πρὸς αὐτό. Ἡ μέθοδος ὅμως αὕτη καθ' ἣν τὸ ὄν καὶ τὸ μὴ ὄν θεωροῦνται κατ' ἀξίαν καὶ κατὰ τιμὴν, τοῦτέστι κατ' αἰωνιότητα καὶ κατὰ χρόνον ἢ κατ' οὐσίαν καὶ κατὰ φαινόμενον, ἀναφερομένη καὶ πρὸς τὸ εἶναι τῆς ψυχῆς ἢτοι πρὸς αὐτὴν ταύτην τὴν ὑπόστασιν τῆς ψυχῆς, εἶναι ἢ αἰτία δι' ἣν ἢ ψυχὴ ὡς ἐνέργεια πρὸς τὸ ὄν καὶ πρὸς τὸ φαινόμενον, πρὸς τὴν οὐσίαν καὶ πρὸς τὸ φαινόμενον, χαρακτηρίζεται ὡσαύτως ὡς ἀξία ἢ ἀναξία. Ἡ ψυχὴ ἀναφερομένη πρὸς τὸ ὄν ἢ τὸ μὴ ὄν καὶ καταφάσκουσα ἢ ἀποφάσκουσα τὰς δύο αὐτὰς ἀρχάς, χαρακτηρίζεται ὡς ἀρχὴ καὶ δὴ ἀρχὴ ἐνεργείας νοητῆς ἢ αἰσθητῆς. Ἡ ἀρχὴ τῆς ψυχῆς θεωρουμένη ὡς ἀξία, τοῦτέστι ὡς ἀπόλυτον ὄν, διακρίνεται κατὰ ταῦτα σαφέστατα ἀπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς ψυχῆς ἢ τοῦ συνειδότος τὴν ἐν τῇ νεωτέρᾳ φιλοσοφίᾳ ἀναπτυσσομένην. Ἡ ἀξιολογία τῆς νεωτέρας φιλοσοφίας ἀναφέρεται κυρίως εἰς τὸ ὄν καὶ δὴ τὸ νοητόν, τὴν δὲ ψυχὴν διαπραγματεύεται ὡς ἀπλὴν ἐνέργειαν πρὸς τὸ ὄν καὶ οὐχὶ ὡς ὑπόστασιν ἀερέκτως πρὸς τὸ ὄν συνυφασμένην.

Ἡ ψυχὴ εἶναι κατὰ Πλωτίνον καὶ κατὰ Πλάτωνα, θεῖόν τι ἢ τοῦλάχιστον κάτι πρὸς τὸ θεῖον συγγενὲς ἢ διὰ τοῦ λόγου καὶ διὰ τοῦ ὄντος πρὸς τὸ θεῖον ἀναγόμενον. Ἡ ψυχὴ ἀναφερομένη πρὸς τὰ μὴ ὄντα ἢ τὰ αἰσθητὰ καὶ ἐκτιμῶσα αὐτὰ ὡς ἀξία, ὑποτιμᾷ συνάμα ἑαυτήν, τοῦτέστι ἢ ψυχὴ ἀρνεῖται ἐν τῷ ἅμα τὴν ἰδίαν αὐτῆς ἀξίαν καὶ φύσιν ἢ ὅπως ὁ Πλωτίνος λέγει ἀτιμάζει ἑαυτήν. Διὰ τοῦτο μόνον εἶναι εἰς τὴν ψυχὴν ἀδύνατος ἢ θεωρία τοῦ ὄντος, καὶ δὴ ὡς ἀρχῆς πρὸς ἣν ἢ ψυχὴ ἀναφέρεται κατὰ φύσιν καὶ ἀφ' ἧς κατάγεται κατὰ νόμον. Ἡ ἀναφορὰ τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ ὄν καὶ ἢ θεωρία τοῦ ὄντος ὑπὸ τῆς ψυχῆς εἶναι τὸ δέον τῆς ψυχῆς. Θεωρουμένης τῆς ψυχῆς ὡς ἀρχῆς καὶ δὴ ὡς ἀπολύτου ἀρχῆς διηκούσης μέχρι τοῦ θείου καὶ διεπούσης τὸ ὄν καὶ τὸν αἰσθητὸν κόσμον, τὸ ὄν καὶ ἢ οὐσία καθόλου προηγοῦνται μὲν τῆς ψυχῆς κατ' ἀξίαν, συντάσσονται ὅμως πρὸς αὐτὴν εὐθύς ὡς ἢ ψυχὴ ἀποκαθαρθῆι ἀπὸ τὰ στοιχεῖα τῆς αἰσθήσεως καὶ τῆς δόξης.

Τὰ αἴτια, κατὰ ταῦτα, τῆς ἀπολύτου ἀγνοίας τῆς πρώτης ἀρχῆς ἐν ἣ καὶ τῆς ψυχῆς ἢ ὑπόστασις ἀναπαύεται, εἶναι ἢ ἐκτίμησις (τιμὴ) τοῦ ἀναξίου (ἀτίμου) καὶ ἢ ἀτιμία τοῦ ἀξίου, τοῦτέστι τῆς ἰδίας ὑποστάσεως. Ἡ ἀξία δὲ αὕτη τῆς ὑποστάσεως τῆς ψυχῆς καταφαίνεται ἐν τῇ ἐννόμῳ καὶ ἐλλόγῳ ζωῇ τῆς ψυχῆς. Ἡ δὲ παρὰ νόμον καὶ παρὰ λόγον ζωὴ τῆς ψυχῆς, προὑποτίθησι καὶ ἀρνητικὸν τινα ἔρωτα αὐτῆς, τοῦτέστι ὁ ἔρωσ τῆς ψυχῆς στρέφεται κατὰ τὴν παρὰ λόγον αὐτῆς

ζωὴν πρὸς τὰ αἰσθητά. Ἡ ψυχὴ ἀναφερομένη πρὸς τὸ ἕτερον τοῦ ὄντος, τοῦτέστι πρὸς τὸ κατὰ χρόνον εὐρισκόμενον καὶ μεταβαλλόμενον ὄν καὶ ἐκτιμῶσα τοῦτο ὡς ἀρχὴν ζωῆς, ἀρνεῖται συνάμα τὴν ἰδίαν αὐτῆς ἀξίαν, τοῦτέστι ὁμολογεῖ ὅτι ἡ ἀξία αὐτῆς εἶναι κατωτέρα τῆς ἀξίας τοῦ αἰσθητοῦ καὶ τοῦ τὸν ἕρωτα αὐτῆς ὑποκινούντος. Ἐφ' ὅσον δὲ ὁ θαυμασμός τῆς ψυχῆς δὲν στρέφεται πρὸς τὸν νόμον τοῦ ὄντος καὶ πρὸς τὸ εἶδος τῆς οὐσίας, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐκτιμηθῇ ὡς φιλοσοφικός, τοῦτέστι ὁ θαυμασμός αὐτὸς δὲν δύναται ν' ἀποβῇ ἀρχὴ τῆς φιλοσοφίας.

Ἡ ἀρνητικὴ λοιπὸν ἀναφορὰ τῆς ψυχῆς εἶναι ἡ αἰτία δι' ἣν ἡ ψυχὴ ἀδυνατεῖ νὰ στραφῇ πρὸς ἑαυτὴν καὶ νὰ θεωρήσῃ ἑαυτὴν ὡς φύσιν καὶ δύναμιν, τοῦτέστι ὡς ἰδίαν ποιότητα καὶ ἰδίαν ἐνέργειαν, ἐν ἑαυτῇ τὴν ἀξίαν ἐνέχουσαν καὶ πρὸς τὸ ὄντως ὄν τὸν ἕρωτα αὐτῆς κατὰ δέον στρέφουσαν. Τὸ θεῖον, τοῦτέστι ἡ ἀπόλυτος ἐνότης τῆς ψυχῆς καὶ ἡ ἀπόλυτος ἐνότης ἢ ἔνωσις αὐτῆς πρὸς τὸ πᾶν ἢ μᾶλλον τὸ ἓν, τίθεται ἐν τῇ ψυχῇ μετὰ τὴν γνῶσιν τοῦ ὄντος καὶ μετὰ τὴν ἀπαλλαγὴν αὐτῆς ἐκ τοῦ μὴ ὄντος.

Καθ' οἷονδῆποτε καὶ πρὸς οἷονδῆποτε λοιπὸν καθορισμὸν τοῦ μὴ ὄντος καὶ δὴ ὡς ἀναξίου καὶ ἀντιθέτου πρὸς τὴν ἀξίαν θεωρουμένου, προὑποτίθεται τὸ ὄν καὶ τὸ τὸν ὄρισμὸν συντελοῦν, τοῦτέστι ἡ οὐσία καὶ ἡ ψυχὴ ὡς ἀξίαι πρὸς ἃς τὸ μὴ ὄν ἀναφέρεται. Καὶ αὐτὸς ὁ καθορισμὸς τῆς ἀρνητικῆς σχέσεως καὶ τῆς ἀρνητικῆς μεθόδου τῆς ψυχῆς εἶναι ἀδύνατος ἄλλως ἢ διὰ τῆς γνώσεως τῆς θετικῆς κατευθύνσεως καὶ τοῦ ὄντος ἕρωτος καὶ δὴ διὰ τῆς τελείας γνώσεως ἀμφοτέρων τῶν ἐνεργειῶν τούτων τῆς ψυχῆς, τῆς ἐνεργείας τοῦ ἕρωτος καὶ τῆς ἐνεργείας τῆς κατανοήσεως τοῦ ὄντος. Ἐνταῦθα ὁμως ἐπειδὴ διαπραγματευόμεθα γενικῶς τὰς γενικὰς καὶ θεμελιώδεις ἐννοίας τῆς φιλοσοφίας τοῦ Πλωτίνου καὶ δὴ τὴν ἀρχὴν τῆς ψυχῆς, τὴν ἀρχὴν τοῦ νοῦ καὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἑνὸς ἐν ἀναφορᾷ πρὸς ἀλλήλας, προβαίνομεν ἀμέσως εἰς τὸν καθορισμὸν τῆς ἀρχῆς τῆς ψυχῆς χωρὶς νὰ ἐπεκταθῶμεν προηγουμένως πρὸς τὰς μεθόδους, ἃς ἡ ψυχὴ, τὸ μὲν πρὸς τὸν αἰσθητόν, τὸ δὲ πρὸς τὸν νοητὸν κόσμον ἀναφερομένη, ἀκολουθεῖ.

Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς πᾶν ἄψυχον ὄν, οὗ ἡ σχέσις καὶ ἡ συναφὴ πρὸς ἑαυτὸ εἶναι καθαρῶς μηχανικὴ καὶ οὗ ἡ ἐνότης εἶναι καθαρῶς λογικὴ, τοῦτέστι δημιουργεῖται διὰ τινος λογικῆς ἀρχῆς, ἥτις ἀναφέρεται πρὸς αὐτὸ διὰ τῆς ψυχῆς ἢ τοῦ κρίνοντος αὐτῆς μέρους, τὸ θεμελιώδες χαρακτηριστικὸν τῆς ψυχικῆς ἀρχῆς κεῖται ἐν τούτῳ, ὅτι ἡ ψυχικὴ ἀρχή, ἢ τὸ ὑπὸ τῆς ψυχικῆς ἀρχῆς συνεχόμενον καὶ διακατεχόμενον ὄν, ἐνέχει τὴν ἐνωτικὴν ἐνέργειαν. Ἡ ἐνωτικὴ ἀρχὴ τῆς ψυχῆς χαρακτηρίζεται ἰδίᾳ διὰ τῆς ἀπολύτου ἀναφορᾶς τῶν μελῶν πρὸς ἀλλήλα. Ἡ παντελὴς κοινωνία τῶν μελῶν πρὸς ἀλλήλα εἶναι ἡ δύναμις καὶ δὴ ἡ

θεμελιώδης δύναμις τῆς ψυχικῆς ἀρχῆς. Ἡ ἐνωτικὴ αὐτὴ δύναμις τῆς ψυχικῆς ἀρχῆς ἢ τῆς ψυχῆς καθόλου, ἐφ' ὅσον αὕτη εἶναι συνυφασμένη πρὸς τὸν αἰσθητὸν κόσμον, ἀποτελεῖ τὴν αἰτίαν παντὸς μικροκοσμικοῦ καὶ μακροκοσμικοῦ δημιουργήματος, τοῦτέστι ἡ ψυχικὴ ἀρχὴ εἶναι ἡ συνεκτικὴ δύναμις καὶ ἡ μορφωτικὴ αἰτία τοῦ συστήματος τοῦ ἐσχάτου ζωϊοῦ καὶ τοῦ κόσμου καθ' ὅλου. Παντὸς ζῶου ἡ αἰτία εἶναι ἡ ψυχὴ. Πρὸς αὐτὴν ἀναφέρεται ἡ ζωὴ καθ' ὅλου. Τὸ αἰσθητὸν πᾶν, ὁ αἰσθητὸς κόσμος ἄνευ τῆς ἐνωτικῆς, συνεκτικῆς καὶ μορφωτικῆς δυνάμεως τῆς ψυχῆς θὰ ἦτο ἀδύνατος. Ὁ κόσμος εἶναι ἔργον τῆς ψυχῆς. Ὁ χαρακτηρισμὸς ὁμῶς τῆς ψυχῆς ὡς μορφωτικῆς καὶ δημιουργικῆς ἐνεργείας προὑποτίθησιν ἀπολύτως τὸν θεμελιώδη χωρισμὸν τῆς ψυχῆς ἀπὸ τοῦ σώματος, τοῦτέστι τῆς ἀρχῆς τῆς ψυχῆς ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ σώματος καὶ τὴν ἀπόλυτον ἕτερότητα τῆς ψυχῆς πρὸς τὰ αἰσθητὰ ὄντα καθ' ὅλου. Ἡ ψυχὴ δέον νὰ θεωρηθῆ ὡς ἕτερόν τι πρὸς τὰ ὄντα ἅτινα μορφοῦνται, κινουῦνται, καὶ ζωογονοῦνται ὑπ' αὐτῆς. Ἡ ἕτερότης δὲ αὕτη τῆς ψυχῆς πρὸς τὰ ὑπ' αὐτῆς διακατεχόμενα καὶ τούτων πάλιν πρὸς αὐτὴν δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἐννοηθῆ ὡς τοιαύτη, καθ' ἣν τὰ ἀπ' ἀλλήλων χωριζόμενα, ἦτοι ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα, θεωροῦνται ὡς ἰσάξια τινα, ἀλλὰ ὡς τοιαύτη καθ' ἣν ἡ ἕτερότης σημαίνει πάντοτε διαφορὰν ἀξίας καὶ οὐσίας. Ἡ ψυχὴ, ὡς αἰτία τῆς ἐνεργείας τοῦ μορφοῦσθαι καὶ τοῦ κινεῖσθαι, δέον νὰ ἐννοηθῆ ὡς ἀρχὴ τις, ἣτις κατ' ἀξίαν εἶναι ἀνωτέρα (τιμιωτέρα) παντὸς ἄλλου, ὅπερ γίγνεται καὶ ἀπογίγνεται, εἶναι καὶ δὲν εἶναι, εὐθύς ὡς ἡ ψυχὴ, ἣτις προσδίδει εἰς αὐτὸ τὴν κίνησιν καὶ τὴν ζωὴν, ἀποχωρισθῆ ἀπ' αὐτοῦ.

Ὁ τρόπος καθ' ὃν τὸ φυσικὸν ὄν, τοῦτέστι τὸ ἐστερημένον τῆς ἐνεργείας τῆς ψυχῆς, διακατέχεται καὶ συνέχεται ὑπὸ τοῦ ψυχικοῦ ὄντος, τοῦτέστι τῆς ἀρχῆς τῆς ψυχῆς, ὁ τρόπος καθ' ὃν τὸ μὲν ἀναφέρεται πρὸς τὸ δὲ καὶ καθ' ὃν ἐκ τῆς ἀναφορᾶς αὐτῆς προκύπτει τρίτον τι, τοῦτέστι αὐτοκίνητόν τι ζῶον, ὑποσημαίνεται ὑπὸ τοῦ Πλωτίνου πάντοτε δι' εἰκόνας τινὸς καὶ διοραταί μόνον κατόπιν μακρᾶς φιλοσοφικῆς ἀναφορᾶς τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ ὄν καὶ πρὸς ἑαυτήν. Ἡ γιγνώσκουσα ψυχὴ τοῦ κατ' ἰδίαν ὑποκειμένου δύναται τότε μόνον νὰ κατανοήσῃ τὴν μορφωτικὴν ἐνέργειαν τῆς μὴ γιγνώσκουσης, ὅταν στραφῆ πρὸς τὴν καθ' ὅλου ψυχὴν τὴν τὸν κόσμον γενικῶς διέπουσαν, καὶ ὅταν ὁ χωρισμὸς τοῦ εἶδους τῆς αἰσθήσεως ἀπὸ τὸ εἶδος τῆς νοήσεως συντελεσθῆ ἀπολύτως. Κατ' ἄλλον τινὰ τρόπον, εἶναι ἀδύνατος ἡ κατὰ γνῶσιν καὶ κατ' ἐπιστήμην ἀναφορὰ τῆς κατ' ἰδίαν ψυχῆς πρὸς τὴν καθ' ὅλου ψυχὴν. Ὁ χωρισμὸς τοῦ κόσμου εἰς τὰ συστατικὰ αὐτοῦ στοιχεῖα, εἶναι κατὰ γνῶσιν τότε μόνον δυνατὴ, ὅταν ἡ γιγνώσκουσα ψυχὴ τοῦ κατ' ἰδίαν ὑποκειμένου ἀναχθῆ εἰς τὴν διαλεκτικὴν μέθοδον καὶ διαπαιδαγώ-

γηθῆ κατ' αὐτήν. Καὶ ὁ χωρισμὸς τοῦ κόσμου τοῦ κατ' αἴσθησιν ἡμῖν δεδομένου καὶ ὁ χωρισμὸς τοῦ ὄντος ἀπὸ τῆς ψυχῆς, εἶναι χωρισμοὶ κατὰ λόγον συντελούμενοι καὶ πρὸς τὸν λόγον, τοῦτέστι τὴν γνῶσιν κυρίως ἀναφερόμενοι.

Τὸ φιλοσοφεῖν καθ' ὅλου εἶναι καὶ κατὰ Πλωτῖνον καὶ κατὰ Πλάτωνα διαλέγεσθαι, τοῦτέστι διακρίνειν τὰ μὲν τῶν δὲ καὶ δὴ πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς γνῶσεως. Κατὰ τὸν χωρισμὸν τοῦ κατ' αἴσθησιν ἡμῖν δεδομένου κόσμου εἰς τὰ συνιστῶντα αὐτὸν στοιχεῖα, δεόν νὰ προὔποτεθῶσιν ἅπασαι αἱ μορφαὶ τοῦ κατὰ χρόνον ὄντος, τοῦτέστι ἢ κατὰ χρόνον ἀπειρία τῶν μορφῶν ἢ ἡ ψυχὴ προσέδωκεν εἰς τὸ αἰσθητόν. Ἡ χρονικὴ διάρκεισις τῶν μορφῶν ἢ ἡ ἀρχὴ τῆς ψυχῆς προσέδωκεν εἰς τὸ κατ' αἴσθησιν ὄν ἢ καὶ αὐτὴ προσέλαβεν ἐκ τῆς ἀναφορᾶς αὐτῆς πρὸς αὐτό, δεόν νὰ ὑπερπηδηθῆ ἢ κάλλιον νὰ συναίρεθῆ εἰς μίαν καὶ μόνην ἀρχὴν τῆς ψυχῆς.

Πρὸς κατανόησιν τῆς ἀρχῆς τῆς ψυχῆς καὶ τῆς ἀρχῆς τῆς ἀναφορᾶς τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ ἄψυχον, εἶναι ἀναγκαῖα μία ἀπόλυτος ἐνέργεια τοῦ συνειδότης, τοῦτέστι μία νοητὴ σύνθεσις τοῦ διανοεῖσθαι. Καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς ψυχῆς καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς ἀναφορᾶς αὐτῆς πρὸς τὸ μὴ ὄν, ἐννοοῦνται κατ' ἄχρονον τρόπον, τοῦτέστι ὁ κόσμος, κατὰ ψυχὴν θεωρούμενος, εἶναι ὑπὲρ πάντα χρόνον καὶ δὴ διότι ἡ ψυχὴ εἶναι ἡ αἰτία τοῦ χρόνου. Χρόνος καὶ κόσμος εἶναι ταῦτά, ὡς ψυχὴ καὶ φύσις ταῦτά εἰσίν.

Τὸ κατ' αἴσθησιν ὄν ἢ κάλλιον τὸ μὴ ὄν, πρὸ τῆς ἀναφορᾶς αὐτοῦ πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς ψυχῆς ἢ πρὸ τῆς συναφῆς αὐτοῦ πρὸς τὴν νοητὴν τῆς ψυχῆς αἰτίαν, δεόν νὰ θεωρηθῆ ὡς τι αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ ὑφιστάμενον, τοῦτέστι ὡς ἀπολύτως ἄψυχον καὶ συνεπῶς ἄλογον. Μόνον διὰ τῆς συζυγίας τῶν δύο τούτων ἑτεροτήτων, τοῦτέστι διὰ τῆς κατὰ λόγον κοινωνίας αὐτῶν πρὸς ἀλλήλας, ἥτις κατανοεῖται ὡς ἀπόλυτος ἀρχὴ καὶ πρὸς ἑαυτὴν ἀναφερομένη αἰτία, δημιουργεῖται ἢ γεννᾶται ζῶόν τι ἢ ἔμψυχόν τι δημιουργήμα, ὅπερ μετὰ ταῦτα, τοῦτέστι μετὰ τὴν δημιουργίαν, ὑπόκειται εἰς τὸν νόμον τοῦ χρόνου ἢ ἀκριβέστερον, κατὰ Πλωτῖνον, ἐνέχει τὸν χρόνον ἐν ἑαυτῷ.

Τὸ ἐν ἑαυτῷ διαμένον καὶ οὐδαμῶς οἶανδήποτε ἐν ἑαυτῷ κίνησιν ἐνέχον, τὸ μὴ ὄν, ὅπερ πρὸ τῆς ἀναφορᾶς τῆς ἀρχῆς τῆς ψυχῆς πρὸς αὐτὸ στερεῖται πάσης ζωῆς καὶ πάσης ἀξίας, ἢ παντελῆς ἔλλειψις τῆς μορφῆς ἢ ἡ ὕλη καὶ τὸ ἀπειρον, δεόν νὰ ἐννοηθῆ ἀπλῆ δύναμις τῆς μορφῆς. Ἄπασαι αἱ μορφαὶ συνεπῶς, ἢς τὸ ἄμορφον τοῦτο μὴ ὄν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ χρόνου προσλαμβάνει, θὰ προέρχονται ἐκ τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ εἴδους τῆς ψυχῆς. Αὐτὸ τοῦτο τὸ μὴ ὄν θεωρεῖται καὶ ἐννοεῖται ὡς τὸ μηδὲν τῆς μορφῆς καὶ διὰ τοῦτο ὡς παντελῶς νεκρὸν καὶ τὰ μάλιστα ἀπὸ τοῦ ἐνδὸς ἀπομακρυσμένον. Ἡ ἀπόστασις τόσον

τῆς ψυχῆς ἀπὸ τοῦ νοῦ, ὅσον καὶ τοῦ νοῦ ἀπὸ τοῦ ἑνός, καθὼς ἐπίσης καὶ τοῦ μὴ ὄντος ἀπὸ τῆς ψυχῆς, ἐννοεῖται ἀπολύτως κατ' ἀξίαν καὶ οὐδαμῶς κατὰ χρόνον.

Ἡ διακατοχὴ τοῦ ἀψύχου ὑπὸ τοῦ ψυχικοῦ αἰτίου δι' εἰκόνας τινὸς χαρακτηριζομένη, ἀποβάλλει τὴν ἐνεργὸν αὐτῆς οὐσίαν. Οἰοσδήποτε παραλληλισμὸς τῆς ἀναφορᾶς τοῦ ἀψύχου καὶ τοῦ ψυχικοῦ στοιχείου πρὸς ἄλληλα, εἶναι ἀνίκανος νὰ ἀποδώσῃ τὴν οὐσίαν τοῦ πράγματος, τοῦτέστι τὴν ἐνεργὸν σχέσιν μεταξὺ ψυχῆς καὶ σώματος διότι κατάγεται ἐκ τοῦ χρονικοῦ κόσμου, ἐνῶ ἡ ἀναφορὰ τῶν δύο ἑτεροτήτων πρὸς ἄλληλα εἶναι κατ' ἐξοχὴν ἀχρονος, τοῦτέστι μεταφυσική. Ἡ ἀναφορὰ τοῦ μὴ ὄντος, τοῦ ἀμόρφου, καὶ τοῦ ὄντος, τῆς μορφῆς, πρὸς ἄλληλα ἢ ὁ σύμδεσμος ὕλης καὶ εἶδους, ἢ σώματος καὶ ψυχῆς ἐννοεῖται ὑπὲρ χρόνον καὶ συντελεῖται συνάμα ὑπὲρ χρόνον. Μόνον μετὰ τὴν κατανόησιν τῆς μεταφυσικῆς αὐτῆς ἐνεργείας τῶν δύο ἑτεροτήτων πρὸς ἄλληλας, τοῦτέστι μετὰ τὴν διαλεκτικὴν κατανόησιν τῆς σχέσεως αὐτῆς, εἶναι δυνατὴ ἡ ἐφαρμογὴ μιᾶς εἰκόνας ἐκ τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου καταγομένης, ἢ ἑνὸς συμβόλου πρὸς παράστασιν τῆς ἀναφορᾶς τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ σῶμα. Ἡ διαλεκτικὴ εἶναι καὶ ἐνταῦθα ἡ μέθοδος ἐκείνη ἣτις ἀναλύει καὶ τὰς μεταφυσικὰς σχέσεις τῶν ὄντων καὶ τῶν ποιότητων τοῦ ὄντος πρὸς ἄλληλα εἰς νοητὰς καὶ καθ' ἑαυτὰς ὑφισταμένας ἑτερότητας.

Τὸ ἀμόρφον ἀποσχίζεται κατὰ τὴν συζυγίαν αὐτοῦ πρὸς τὴν μορφήν ἐκ τῆς παντελοῦς ἀδιαφορίας καὶ ἀδιακρισίας ἐν ἧ κεῖται καὶ συνυφαίνεται πρὸς τινὰ διάφορον χρόνον, τοῦτέστι πρὸς τινὰ κατὰ χρόνον συντελουμένην σχέσιν. Ἡ διαφορὰ ὅμως τῆς κατὰ χρόνον ταύτης σχέσεως, πρὸς τὴν ἀδιαφορίαν τῆς ἀμόρφου ὕλης θεωρουμένη, παρουσιάζει χαρακτηριστικὰ ἄτινα κατάγονται ἐκ τῆς ποιότητος τῆς μορφῆς, τοῦτέστι ἡ ἀξία τῆς κατὰ χρόνον σχέσεως τῶν δύο ἑτεροτήτων πρὸς ἄλληλας, πηγάζει ἐκ τοῦ ἀχρόνου ποιοῦ καὶ τῆς ἀχρόνου οὐσίας τῆς μορφῆς ἢ τῆς ψυχῆς, ἣτις ἐνταῦθα θεωρεῖται ἢ τὸ σῶμα μορφοῦσα καὶ τὴν κίνησιν αὐτοῦ διέπουσα δύναμις. Ἡ ἀρχὴ δὲ αὐτὴ τῆς κατ' ἀξίαν ἀναφορᾶς τῶν δύο ἑτεροτήτων πρὸς ἄλληλας, καὶ δὴ κατὰ τρόπον καθ' ὄν ἢ ἀξία τῆς σχέσεως αἰτιολογεῖται ὑπὸ τῆς ἀξίας τῆς μορφῆς, ἐφαρμοζομένη ἐπὶ τοῦ παντός, τοῦτέστι τοῦ κατ' αἰσθησιν κόσμου, ἀποδίδει τὸν κόσμον κατὰ τὴν συνοχὴν αὐτοῦ πρὸς ἑαυτὸν καὶ τὴν κατὰ νόμους κίνησιν. Ὁ κόσμος ὡς ἐνότης καὶ ὀλότης θεωρούμενος, εἶναι κατ' ἀξίαν ἀναφορὰ τῆς ψυχῆς ἢ τῆς ἀρχῆς τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ σῶμα ἢ τὴν ἀρχὴν τοῦ σώματος, τοῦτέστι τοῦ μὴ ὄντος.

Ἡ ἀξία τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου, τοῦτέστι ἡ νοητὴ αὐτοῦ ποιότης κεῖται οὐχὶ ἐν τῇ ἀπλῇ καὶ ἀδιαφόρῳ αἰωνιότητι, ἣτις καὶ πρὸς τὸ μὴ ὄν εἶναι δυνατόν νὰ προσαφθῇ, ἀλλὰ ἐν τῇ κατὰ χρόνον ἀναφορᾷ, τοῦτέστι ἐν τῇ σχέσει ἐκείνῃ καθ' ἣν κατὰ χρόνον ἐκδηλοῦνται ἀχρονα

σημεῖα. Τὰ ἄχρονα δὲ ταῦτα σημεῖα εἶναι πάντοτε οἱ νόμοι καθ' οὓς τὸ πᾶν κινεῖται καὶ καθ' οὓς κυβερνᾶται, τοῦτέστι ἡ νοητὴ αὐτοῦ αἰτία καὶ ὑπόστασις. Ὁ κόσμος ὁ κατ' αἰσθησιν ἡμῖν δεδομένος, εἶναι δυνατὸν νὰ προσονομασθῇ ὡς αἰώνιος, διότι παρουσιάζει ἐν τῇ κινήσει αὐτοῦ νόμους, οἵτινες διατυποῦνται λογικῶς καὶ ὑποδεικνύουσι ποιότητα νοητῆν. Τὸ πᾶν διὰ τῆς κατὰ νόμον καὶ κατὰ λόγον ταύτης διακατοχῆς αὐτοῦ ὑπὸ τῆς ψυχῆς, εἶναι τέλειόν τι ζῶον ἢ θεός τις ἐπειδὴ ἡ οὐσία αὐτοῦ εἶναι ἡ ψυχὴ.

Ἐν τούτῳ δὲ ἔγκειται κυρίως ἡ ἰδιαιτέρα ἐνέργεια καὶ ἡ εἰδικὴ ποιότης τῆς ἀρχῆς τῆς ψυχῆς, ὅτι αὕτη συγκρατεῖ τὸ σύμπαν καὶ διακυβερνᾷ αὐτὸ κατὰ τοὺς ἰδίους αὐτῆς νόμους. Τὸ ποσοτικόν τι, τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον, ὅπερ προσφέρεται καὶ προσπίπτει ἡμῖν διὰ τῆς κατ' αἰσθησιν ἀναφορᾶς τῆς ψυχῆς πρὸς αὐτό, δέον ἐν τῇ ὁλότητι αὐτοῦ νὰ θεωρηθῇ, κατὰ Πλωτίνον, ὡς ἔμψυχον, καὶ δὴ κατὰ τρόπον διακρίνοντα τὴν ποιότητα τοῦ ἐμψύχου σαφέστατα ἀπὸ τὰ ἄλλα εἶδη ἢ τοὺς ἄλλους τρόπους καθ' οὓς ἡ ὕλη θεωρεῖται ὡς ἔμψυχόν τι ὄν. Διαρρηδην δέον νὰ ἀποκρουσθῇ ἡ θεωρία τῆς ὕλης ὅπως αὕτη ὑπὸ τῶν καθαρῶν ὕλιστων διατυποῦται, καθ' ἣν ἡ ψυχὴ εἶναι ἀπλῆ τις ἐνέργεια τῆς ὕλης καὶ συμβεβηκός τι ἐν τῇ ὕλει ἢ κατὰ τὴν ὕλην. Ἡ ψυχὴ εἶναι, κατὰ Πλωτίνον, ἑτέρα τις ἀρχή, τοῦτέστι ἕτερόν τι, πάντη διάφορον πρὸς τὸ σῶμα. Ἡ ἀναφορὰ τῆς ἀρχῆς τῆς ψυχῆς πρὸς τὴν ἀρχὴν τοῦ σώματος εἶναι, καθ' ὃν τρόπον ἐκλαμβάνουσιν οἱ ὕλισται, ἀδύνατος κατὰ τὴν θεωρίαν τοῦ Πλωτίνου. Τὸ ἐναντίον, τοῦτέστι ἡ ἀναφορὰ τῆς ἀρχῆς τοῦ σώματος πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς ψυχῆς, εἶναι, κατὰ τὴν θεωρίαν τοῦ Πλωτίνου, μᾶλλον παραδεκτὴ. Ὁ χαρακτηρισμὸς δὲ τῆς ὕλης ὡς εἶδους, ἔστω καὶ ἀρνητικοῦ εἶδους, ἀποτελεῖ, καθ' ἡμᾶς, τὴν αἰτίαν δι' ἣν καὶ κατὰ Πλωτίνον, ἡ ὕλη μᾶλλον ἐκ τῆς ψυχῆς καὶ τῆς ἀρχῆς αὐτῆς κατάγεται. Ἡ σχέσις τῆς ὕλης πρὸς τὰς λοιπὰς ποιότητας τοῦ ὄντος, πρὸς τὸν χρόνον καὶ τὸν ἀριθμὸν, πρὸς τὴν αἰτίαν καὶ τὴν ἐνότητα, θὰ ἦτο πάντη ἀδύνατος, ἂν ἡ ὕλη ἐθεωρεῖτο ὡς πάσης μορφῆς ἐστερημένη. Ἡ ἀρνησις τῆς μορφῆς ἐκ τῆς ὕλης σημαίνει, καθ' ἡμᾶς, πάντοτε τὴν ἀρνησιν ὀρισμένης τινὸς μορφῆς καὶ ὀρισμένου τινος εἶδους, οὐχὶ ὅμως καὶ αὐτὴν τὴν ἀόριστον αὐτῆς ποιότητα ἢ τὸ ἄπειρον.

Ἡ ὁλότης τοῦ ποσοτικοῦ καταφαίνεται μετὰ τὴν ἀναφορὰν τῆς ψυχῆς πρὸς αὐτό, τοῦτέστι μετὰ τὴν ἄρσιν τοῦ ποσοτικοῦ ἐκ τῆς ἀπλῆς μηχανικῆς σφαίρας καὶ τὴν ἀνύψωσιν αὐτοῦ εἰς τὴν ἕδραν τοῦ ψυχικοῦ συνδέσμου. Διὰ τῆς παντελοῦς δὲ ταύτης ἀναφορᾶς τῆς ἀρχῆς τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ πᾶν τοῦ ποσοτικοῦ ὄντος, ἀναιρεῖται βεβαίως οἰαδήποτε μηχανικὴ ἔννοια καὶ οἰοσδήποτε μηχανικὸς ῥυθμὸς τοῦ κόσμου. Ἐν τῷ συστήματι τοῦ Πλωτίνου ἡ ἔννοια τοῦ μηχανισμοῦ οὐδαμῶς εἶναι δυνατὸν νὰ καταλάβῃ οἰανδήποτε ἀξιόλογον θέσιν. Κατ' οὐσίαν δὲ ἀπο-

κρούουσι τὴν ἔννοιαν τοῦ μηχανισμοῦ ὅλα τὰ θρησκευτικῶς συνυφασμένα φιλοσοφικὰ συστήματα. Ἡ τυφλὴ τύχη ἢ ἀπομένει ἔννοια ἀπλῆ ἄνευ οὐδενὸς περιεχομένου ἢ ἀποκρούεται καὶ ὡς τοιαύτη ἐκ τοῦ συστήματος τῆς φιλοσοφίας. Ἡ ἐνότης καὶ ὀλότης τῆς ψυχῆς δέον κατὰ τὴν ἀναφορὰν αὐτῆς πρὸς τὸ σῶμα, νὰ ἐννοηθῆ ὡσαύτως ὅλως καὶ πλήρως, τοῦτέστι, ἐν τῇ ἀναφορᾷ τῆς ψυχικῆς ἀρχῆς πρὸς τὴν σωματικὴν τοιαύτην, ἢ πρώτη συνυπαρχει καὶ διακατέχει τὴν δευτέραν πλήρως καὶ παντελῶς.

Ἡ παντελής δὲ αὕτη παρουσία τῆς ψυχῆς κατὰ τὸ σῶμα καὶ ἡ ὀλικὴ αὐτῆς συνυπαρξία μετὰ τοῦ σώματος, προκύπτει ἐκ τῆς ἀρχῆς τῆς ψυχῆς, τοῦτέστι τοῦ νοῦ, ὅστις θεωρεῖται ὡς ἀπόλυτος ἐνότης καὶ ἀπόλυτος ὀλότης, πρὸς ἅς καὶ ἡ ψυχὴ κατὰ τὸν νόμον τῆς συγγενείας καὶ τοῦ ἔρωτος τείνει. Ἡ ἐνότης τῆς ψυχῆς, ἀναφερομένη κυρίως πρὸς τὴν ἐνότητα τοῦ νοῦ, εἶναι κατὰ ταῦτα ἡ αἰτία τῆς συναφῆς τῶν μελῶν τοῦ ἔμφυτου ὄντος πρὸς ἄλληλα. Διὰ τῆς ἐνότητος καὶ ὀλότητος τῆς ἀρχῆς τῆς ψυχῆς, ἀναιρεῖται ἡ πλειότης καὶ ἡ πολλότης τοῦ ποσοτικοῦ ὄντος καὶ διὰ τῆς ἀναιρέσεως αὐτῆς συναιροῦνται τὰ ἄτομα τοῦ ποσοτικοῦ πρὸς ἄλληλα κατὰ τὸν νόμον τῆς ψυχῆς, τοῦτέστι τὸ ἔμφυτον ὄν ἀνυψοῦται κατὰ ταῦτα πρὸς νοητὴν τινα ἀναφορὰν πρὸς ἑαυτὸ καὶ διὰ τοῦτο θεωρεῖται, ὑπὸ τοῦ Πλωτίνου, ὡς θεῖόν τι. Τὸ σύμπαν διὰ τοῦ συνεχοῦς τούτου νόμου τῆς ψυχῆς, ἀποβαίνει θεός τις ἑαυτὸν κινῶν καὶ πρὸς ἑαυτὸν ἀναφερόμενος. Πᾶν τὸ ἔμφυτον θεωρεῖται, κατὰ ταῦτα, ὡς θεῖον. Ἡ αἰτία δὲ τῆς θεϊότητος αὐτοῦ εἶναι πάντοτε ὁ κατὰ ψυχὴν νόμος ἢ ὁ νόμος τῆς ζωῆς. Οὕτω πως ἀνυψοῦνται τὰ ἄστρα εἰς θεούς, τοῦτέστι εἰς ἀπόλυτα ζῶα ἐν ἑαυτοῖς ἔχοντα τὴν αἰτίαν καὶ τὴν πηγὴν τῆς ζωῆς, καὶ πρὸς ἑαυτὰ ἀεὶ ἀναφερόμενα, τοῦτέστι τὸν ἐν αὐτοῖς νόμον ἀεὶ ἀκολουθοῦντα καὶ ἐκτελοῦντα.

Καὶ ὁ ἄνθρωπος, θεωρούμενος ἐκ τῆς ἀρχῆς τῆς ψυχῆς, ἐννοεῖται ὡς θεῖόν τι, ἂν καὶ παρὰ τῷ ἀνθρώπῳ ἢ ἔννοια τῆς ψυχῆς δέον νὰ ἐκληφθῆ κατὰ τὴν καθαρὰν αὐτῆς ποιότητα, τοῦτέστι ἐν ἀπολύτῳ ἀναφορᾷ πρὸς τὸν λόγον καὶ τὸν νοῦν. Ὁ ἔμφυτος λόγος, ὅστις ἐκδηλοῦται κατὰ τὸν ῥοῦν τοῦ παντός, ἀπαντᾷ βεβίως καὶ μετὰ τὸν ἄνθρωπον, ἀλλ' ἀποτελεῖ ἐνταῦθα δευτερεύουσάν τινα σφαῖραν ζωῆς. Ἐκ τοῦ νοῦ καὶ τοῦ καθαροῦ λόγου θεωρουμένη ἢ κατὰ τὴν φύσιν ἐκδηλουμένη νοητὴ νομοθεσία, ἀποβάλλει τὴν ἀπόλυτον αὐτῆς ἀξίαν καὶ παραμένει ὡς ἀπέκασμα τῆς ἀπολύτου ἀξίας τοῦ νοῦ καὶ τοῦ καθαροῦ λόγου. Ἡ ἀπόλυτος δὲ ἀξία, ἣτις προσδίδεται εἰσέτι εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου, δὲν συνίσταται τόσον εἰς τὴν συνεκτικὴν καὶ μορφωτικὴν αὐτῆς ιδιότητα ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὸ σῶμα, ἀλλὰ εἰς τὴν καθαρὰν αὐτῆς ἀναφορὰν πρὸς τὸν καθαρὸν νοῦν.

Ἐν τῷ σύμπαντι εἶναι ἡ ἀναφορὰ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ νοῦ ὡσαύτως ἔμφυτος, ἢ δὲ ἐνότης τοῦ σύμπαντος, εἶναι, ὡς ἤδη ἐλέχθη, δυνατὴ

μόνον διὰ τῆς ὀλότητος τοῦ νοῦ. Ἐν τῷ σύμπαντι ἀπαντῶσι προσέτι καὶ ἴχνη τῆς ποιότητος αὐτοῦ τούτου τοῦ ἀγαθοῦ, ὅπερ θεωρεῖται ὑπὲρ πάντα χρόνον καὶ ὑπὲρ πάντα νοῦν κείμενον. Ἡ κοινωνία καὶ ὁ συνυφασμὸς τῶν ἀρχῶν τοῦ ὄντος πρὸς ἀλλήλα, καθιστᾷ τὸν κόσμον δυνατὸν καὶ κατὰ τὴν αἰσθητὴν αὐτοῦ ποιότητα καὶ διασκευὴν.

Ἐκ τοῦ χρόνου θεωρουμένου τοῦ κόσμου παρουσιάζεται ἡ ψυχὴ ὡς ἡ πρώτη ἀρχὴ τῆς συστάσεως αὐτοῦ. Διὰ τοῦ καθορισμοῦ ὅμως τούτου δὲν ἐννοοῦμεν ὅτι ἡ ψυχὴ δέον νὰ θεωρηθῇ ὡς αἰσθητόν τι. Ἡ ψυχὴ εἶναι ἡ ἀρχὴ τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου χωρὶς ὅμως νὰ εἶναι καὶ αὐτὴ αὐτὴ αἰσθητή, ἢ χωρὶς ἡ οὐσία αὐτῆς νὰ εἶναι αἰσθητή. Τὸ αἰσθητὸν εἶδος τῆς ψυχῆς, ἀναφερόμενον κατὰ τὴν μόρφωσιν τοῦ κόσμου πρὸς τὸ μὴ ὄν, δημιουργεῖ τὰ αἰσθητὰ ὄντα. Τὸ αἰσθητὸν ὅμως τοῦτο εἶδος ἀνήκει τῷ ὄντι εἰς τὸν νοητὸν κόσμον καὶ οὐχὶ εἰς τὸν αἰσθητόν. Ἡ ψυχὴ καθ' ὅλου θεωρεῖται ὡς νοητόν τι. Ἡ αἰτία δι' ἣν ἡ ψυχὴ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ καταλάβῃ ἐν τῷ νοητῷ κόσμῳ θέσιν ταύτην πρὸς τὴν ἔδραν ἣν τὸ ὄν, ἡ οὐσία καὶ τὸ εἶδος ἐν αὐτῷ κατέχουσιν, εἶναι ὅτι αὕτη συνδέει τοὺς δύο κόσμους τὸν αἰσθητὸν καὶ τὸν νοητόν. Διὰ τοῦτο θὰ θεωρεῖται ἡ ψυχὴ ὡς τι μεταξὺ αἰσθητοῦ καὶ νοητοῦ κείμενον. Ὅπως ἡ ψυχὴ εἶναι ὁ ἰδρυτὴς τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου, οὕτω πῶς εἶναι ὁ νοῦς ὁ θεμελιωτὴς τοῦ νοητοῦ κόσμου.

Β'. Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΝΟΥ

Ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ νοῦ ὅμως κεῖται οὐχὶ μόνον ἡ ἐνότης καὶ ἡ ὀλότης τοῦ νοητοῦ κόσμου, ἀλλὰ συνάμα καὶ ἡ μεταφυσικὴ αἰτία αὐτῆς ταύτης τῆς ψυχῆς. Ἡ ἰδιότης μιᾶς οἰασδήποτε ἀρχῆς χαρακτηρίζεται κατὰ τοῦτο ὑπὸ τοῦ Πλωτίνου, καθ' ὅ,τι αὕτη τὸ μὲν εἶναι ἡ αἰτία ἑνὸς κόσμου κατ' εὐθειαν ἀπ' αὐτῆς ἐκπορευομένου καὶ τῆς αὐτῆς ἀξίας πρὸς τὴν ἀρχὴν ὄντος, τὸ δὲ καθ' ὅ,τι αὕτη εἶναι ἡ μεταφυσικὴ αἰτία ἑνὸς ἄλλου κόσμου πρὸς αὐτὴν μὲν ἀναφερομένου, οὐχὶ ὅμως καὶ κατ' ἀξίαν ταῦτοῦ πρὸς αὐτὴν ὄντος. Ἡ ἀρχὴ τοῦ νοῦ εἶναι ἡ αἰτία τοῦ νοητοῦ κόσμου συνάμα δὲ καὶ ἡ αἰτία τῆς οὐσίας τῆς ψυχῆς. Κατὰ τὴν πρώτην αἰτίαν θεωρεῖται ὁ νοῦς ἐν ἀπολύτῳ ἀναφορᾷ πρὸς τὴν οὐσίαν, κατὰ δὲ τὴν δευτέραν ἐν ἀπολύτῳ ἀναφορᾷ πρὸς τὴν ψυχὴν. Ὁ νοητὸς κόσμος εἶναι ἄμεσον· προῖόν τοῦ νοῦ, ἐνῶ τὸ ψυχικόν εἶναι θεωρεῖται ἔμμέσως ἐκ τοῦ νοῦ ἐκπορευόμενον, τοῦτέστι διὰ τινος μεταφυσικῆς ἐνεργείας τοῦ νοῦ. Ἡ κοινωνία δὲ αὕτη τῶν ἀρχῶν πρὸς ἀλλήλας δέον νὰ ἐννοηθῇ κατὰ τε τὴν ἀντικειμενικὴν καὶ τὴν ὑποκειμενικὴν αὐτῆς ἐννοιαν. Παρὰ Πλωτίνῳ δὲ διασταυροῦνται αἱ δύο ἀπόψεις πρὸς ἀλλήλας, ὁ δὲ χωρισμὸς εἶνε πολλάκις δυσχερής. Ἡ διάκρισις τῆς κοινω-

νίας τῶν ἀρχῶν τοῦ ὄντος, τοῦτέστι τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ μὴ ὄν καὶ τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ ὄν γίνεται ὑπὸ τοῦ Πλωτίνου πάντοτε διὰ μεθοδικοὺς λόγους καὶ διὰ τοῦτο ἡ προσοχὴ τοῦ φιλοσόφου δὲν στρέφεται κυρίως εἰς τὴν σαφῆ διάκρισιν τῆς ἀντικειμενικῆς ἀπὸ τῆς ὑποκειμενικῆς κοινωνίας. Πάντως ἡ κοινωνία τῶν ἀρχῶν καὶ κατ' ἀνθρώπον (καθ' ὑποκείμενον) καὶ κατὰ κόσμον (κατ' ἀντικείμενον) θεωρουμένη, παρουσιάζει τὴν αὐτὴν ποιότητα, τοῦτέστι συνίσταται ἐκ τῶν αὐτῶν στοιχείων, τῆς ψυχῆς, τοῦ νοῦ καὶ τοῦ ἀγαθοῦ.

Ἡ ψυχὴ θέτουσα ἑαυτὴν ἀπολύτως, τοῦτέστι ἀναφερομένη πρὸς ἑαυτὴν ὡς εἰς τινὰ ἐνότητα καὶ ὀλόγητα καὶ δὴ κατὰ τὸν νόμον τοῦ διανοεῖσθαι πρὸς ἑαυτὴν ἀναφερομένη, συνδέεται διὰ τῆς ἀναφορᾶς αὐτῆς πρὸς τὸν νοητὸν κόσμον, τοῦτέστι τὸν κόσμον τοῦ λόγου καὶ τῆς οὐσίας. Καθ' οἷονδήποτε ἄλλον τρόπον εἶναι ἀέϋνατος ἢ θέσις τῆς ψυχῆς πρὸς ἑαυτήν, τοῦτέστι ἡ ἀναφορὰ τῆς ψυχῆς πρὸς ἑαυτὴν εἶναι συνάμα καὶ σχέσις αὐτῆς πρὸς τὸν νοητὸν κόσμον.

Μεταξὺ τῆς ἀρχῆς τῆς ψυχῆς καὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ νοῦ ἢ τοῦ νοητοῦ κόσμου δὲν ὑπάρχει τίποτε ἄλλο ἢ τὸ ἀπλοῦν καὶ συνδέον καί, τοῦτέστι ἡ ἀναφορὰ ἀμφοτέρων πρὸς ἄλληλα· θεωρουμένης ὁμως τῆς μιᾶς ἀρχῆς, καὶ δὴ τῆς τοῦ νοῦ, ὡς αἰτίας τῆς ἄλλης ἀρχῆς, τῆς ψυχῆς, ἢ ἀξία τοῦ αἰτιολογουμένου, τοῦτέστι τῆς ψυχῆς, ὑποτιμᾶται. Ἡ ἀξία τοῦ νοῦ εἶναι ἀνωτέρα τῆς ἀξίας τῆς ψυχῆς ἢ ἡ οὐσία τοῦ νοῦ εἶναι διὰ τοῦτο ἀνωτέρας ἀξίας ἀπὸ τὴν οὐσίαν τῆς ψυχῆς, διότι ὁ νοῦς κεῖται ὑπὲρ πάντα χρόνον καὶ χῶρον, ἐνῶ ἡ ψυχὴ ἀναφέρεται πρὸς τὸν χρόνον καὶ πρὸς τὸν χῶρον. Ἐνταῦθα ὅπου πρόκειται περὶ τῆς ἀξίας τῆς ψυχῆς καὶ δὴ περὶ τῆς θειότητος τῆς ἀρχῆς τῆς ψυχῆς διασείεται ἡ ἀπόλυτος τῆς ψυχῆς ἀξία. Ἡ ἐνότης ὁμως τῆς ἀρχῆς τοῦ θείου, τοῦτέστι ἡ θειότης τῆς ἀρχῆς τῆς ψυχῆς παραμένει καὶ μετὰ τὴν τεθεῖσαν· διαφορὰν τῆς ψυχῆς πρὸς τὸν νοῦν καὶ δὴ διότι ἡ διαφορὰ ἐννοεῖται κατὰ βαθμὸν καὶ οὐχὶ κατὰ ἀπόλυτον ἕτερότητα. Ἡ ψυχὴ ἐν ἣ ἀναπαύεται ὁ κόσμος κατὰ τὴν αἰσθητὴν αὐτοῦ ποιότητα καὶ μορφήν, θεωρεῖται κατὰ ταῦτα ὡς εἰκὼν τῆς οὐσίας τοῦ νοῦ, τοῦτέστι ὡς ἔκτυπον τῆς ποιότητος καὶ τῆς ἀξίας τοῦ νοῦ. Ἡ δὲ σχέσις μεταξὺ τῶν δύο τούτων θεμελιωδῶν ἀρχῶν τοῦ ὄντος, τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ νοῦ, δέον νὰ ἐννοηθῇ ὅπως ἐννοεῖται ἡ σχέσις μεταξὺ προφορικοῦ καὶ ἐνδιαθέτου λόγου, τοῦτέστι ὅπως ὁ προφορικὸς λόγος εἶναι μία εἰκὼν, ἐν σύμβολον τοῦ ἐν τῇ ψυχῇ νοουμένου ἐνδιαθέτου λόγου, οὕτω πῶς δέον καὶ ἡ ψυχὴ νὰ ἐννοηθῇ ὡς εἶδωλον ἢ σύμβολον τοῦ νοῦ. Ἡ ψυχὴ δέον νὰ ἐννοηθῇ ὡς ὁ λόγος τοῦ νοῦ, τοῦτέστι ὡς ἐνιαῖά τις θέσις, ἔχουσα τὴν ἀρχὴν ἐν τῇ οὐσίᾳ τοῦ νοῦ καὶ διατηροῦσα συνάμα σημεῖα τῆς ἐνότητος καὶ τῆς ποιότητος τοῦ νοῦ.

Αἱ θεμελιώδεις ἐννοιαὶ

Διὰ τῆς θέσεως ταύτης τῆς ψυχῆς ὑπὸ τοῦ νοῦ, ὁ νοῦς δὲν ἀποβάλλει κατ' οὐσίαν τίποτε ἐκ τῆς ποιότητος αὐτοῦ, ἀκριβῶς ὅπως καὶ τὸ ἀγαθὸν διὰ τῆς θέσεως τοῦ νοῦ οὐδεμίαν μεταβολὴν ὑφίσταται. Τὸ ἀγαθὸν θέτον τὸν νοῦν, παραμένει ἐν τῇ ἀξίᾳ καὶ ποιότητι αὐτοῦ, ὁ δὲ νοῦς θέτων τὴν ψυχὴν, οὐδὲν γνώρισμα τῆς ποιότητος αὐτοῦ ἀποβάλλει.

Ἡ ταυτότης τῆς ἀξίας οἰασδῆποτε ἀρχῆς, πρὸς τὴν μετ' αὐτὴν ἐπομένην θέσιν συγκρινομένη, παραμένει ἐν ἀπολύτῳ ἰσχύϊ, τοῦτέστι κατὰ τὴν διαλεκτικὴν ἐνέργειαν τοῦ ὄντος, καθ' ἣν τοῦτο διαλέγεται ἢ ἀναπτύσσεται, ἢ ἀξία τῆς ἀρχῆς ἀφ' ἧς τίθεται ἕτερα τίς ποιότης ἢ θέσις, παραμένει ἰσχύουσα ἀπολύτως. Μόνον κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν τῶν ἀρχῶν πρὸς ἀλλήλας ἢ κατὰ τὴν ἀναίρεσιν τῶν ἀρχῶν, ἣτις συντελεῖται διὰ τῆς γνώσεως καὶ τῆς ἐπιστήμης, ἀποβάλλουσι, αἱ μετὰ τὴν πρώτην ἀρχὴν κείμεναι θέσεις τοῦ ὄντος τὴν ταυτότητα καὶ τὴν ἀπόλυτον αὐτῶν ἀξίαν καὶ συλλέγονται ἀπολύτως πρὸς τὸ ἓν. Τὴν ἐπιστροφὴν τῶν ἀρχῶν ἢ τῶν θέσεων πρὸς τὸ ἀγαθὸν καλοῦμεν συλλεκτικὴν. Ἡ συλλεκτικὴ δὲ αὕτη ἐπιστροφή τῶν ἀρχῶν πρὸ τὸ ἓν ἢ τ' ἀγαθόν, συντελουμένη ὑπὸ τῆς κατὰ λόγον καὶ κατὰ νοῦν κινουμένης ψυχῆς, εἶναι δυνατὴ μόνον διότι ἡ ἕτερότης τῶν θέσεων πρὸς ἀλλήλας δὲν τίθεται, κατὰ Πλωτῖνον, ὡς ἀπόλυτος ἀλλ' ὡς σχετικὴ ἢ διαφορὰ.

Ἡ μία ἀρχὴ τιθεμένη ὑπὸ τῆς ἄλλης, ἀναφέρεται συνάμα πρὸς αὐτὴν καὶ δὴ διότι ἡ διαφορὰ ἣτις διαχωρίζει ἀμφοτέρας, εἶναι μᾶλλον κατὰ βαθμὸν καὶ οὐχὶ κατὰ ποιότητα. Ἡ ἕτερότης τῶν θέσεων εἶναι σχετικὴ. Ἐντεῦθεν καὶ ἡ σχέσις τῶν ἀρχῶν πρὸς ἀλλήλας ἣτις δέον νὰ θεωρηθῆ ὡς αἰτία τῆς ζωῆς, καὶ δὴ ἐνταῦθα τῆς ζωῆς τοῦ λόγου καὶ τῆς πρὸς τὸς νοῦν ἀναφορᾶς τῆς ψυχῆς.

Ἡ ἰκανότης τοῦ κρίνειν οὔσα τὸ κύριον γνῶρισμα τῆς ψυχῆς καὶ αἱ ἁρμονικαὶ κινήσεις τῶν οὐρανίων νοημάτων, καταδεικνύουσι τὴν συγγένειαν μεταξὺ ψυχῆς καὶ νοῦ. Ἡ ψυχὴ κρίνουσα ἀναφέρεται πάντοτε πρὸς τὸν νοῦν, τὸ δὲ κρινόμενον εἶναι αὐτὸς οὗτος ὁ νοῦς, ἐκ τῆς ψυχῆς θεωρούμενος, αἱ δὲ ἁρμονικαὶ κινήσεις τῶν οὐρανίων σωμάτων εἶναι δυνατὰ μόνον κατὰ λόγον ἢ μᾶλλον εἶναι λόγοι, οἵτινες ἀναφέρονται κατ' ἀνάγκην πρὸς τὸν νοῦν, διότι λόγος εἶναι ἀναφορὰ κατὰ νοῦν συντελουμένη. Οἰαδῆποτε τελειότης τῆς ψυχῆς, εἶναι δυνατὴ μόνον διὰ τῆς μεταφυσικῆς αὐτῆς συγγενείας αὐτῆς πρὸς τὴν ἀρχὴν τοῦ νοῦ. Ἡ τελειότης τῆς ψυχῆς διὰ τῆς γνώσεως, ἢ κυριωτέρα τελειότης τῆς ἀρχῆς τῆς ψυχῆς, εἶναι δυνατὴ διὰ τοῦ νοῦ, διότι τὸ γινωσκόμενον εἶναι αὐτὸς οὗτος ὁ νοῦς. Ἡ μορφὴ τῆς ψυχῆς ἀναφέρεται πάντοτε εἰς τὸν νοῦν καὶ τὴν ποιότητα αὐτοῦ. Ὁ λόγος, τοῦτέστι τὸ ἀντικειμενικὸν λογικὸν νόημα, ὅπως θεωρεῖ καὶ ἐννοεῖ τοῦτο ἢ ψυχὴ, εἶναι δημιουργήμα

οὐ ἡ δημιουργία συντελεῖται διὰ τῶν ἀρχῶν αὐτοῦ τούτου τοῦ νοῦ.

Ἡ σχέσις δὲ αὕτη τῆς ψυχῆς πρὸς τὸν νοῦν εἶναι καὶ ἡ αἰτία δι' ἣν ὁμιλοῦμεν περὶ κινήσεώς τινος ἐν τῷ νοητῷ κόσμῳ, ὅπου ἡ ἔννοια τῆς κινήσεως ἐκλαμβάνεται κατὰ τὴν νοητὴν αὐτῆς ποιότητα, τοῦτέστι σημαίνει τὴν μέθοδον δι' ἣς ἡ ψυχὴ ἀναφέρεται πρὸς τὸ νοητὸν ὄν. Διὰ τῆς μεθόδου δὲ αὐτῆς, ἡ ψυχὴ ἀποβάλλει τὴν προηγουμένην αὐτῆς ποιότητα, τοῦτέστι ἡ ψυχὴ ἀναφερομένη κατὰ λόγον πρὸς τὸν νοῦν, νοοποιεῖται ἢ λογοποιεῖται. Τὰνῦν ἀνευρίσκει ἡ ψυχὴ τὴν τὴν ἀπόλυτον αὐτῆς συγγένειαν πρὸς τὸν ἀντικειμενικὸν κόσμον τοῦ νοητοῦ ὄντος καὶ ἐπιδιώκει τὴν πλήρη αὐτῆς ἐπιστροφὴν πρὸς τὸν κόσμον αὐτὸν καὶ τὴν παντελῆ αὐτῆς ἀφομοίωσιν πρὸς τὴν αἰτίαν τῆς οὐσίας καὶ τῆς ποιότητος αὐτῆς. Τὸ μόνον μέσον δι' οὗ ἡ ψυχὴ στρέφεται πρὸς τὸν νοῦν καὶ δι' οὗ ἐκτελεῖ τὴν κίνησιν αὐτῆς πρὸς αὐτὸν, τοῦτέστι δι' οὗ διατρέχει τὴν ὁδὸν τὴν ἄγουσαν πρὸς τὴν τελειότητα αὐτῆς, εἶναι τὸ κρίνειν, ὅπερ δέον νὰ ἐννοηθῆ κατ' ἀντίθεσιν πρὸς ἀπάσας τὰς λοιπὰς ἐνεργείας τῆς ψυχῆς καὶ ὅπερ κατ' ἀξίαν δέον νὰ καλεῖται ἐνέργεια τῆς ψυχῆς. Ἀπασαὶ αἱ λοιπαὶ ἐνέργειαι τῆς ψυχῆς δὲν πρέπει νὰ ὀνομάζωνται τῷ ὄντι ἐνέργειαι ἀλλὰ πάθη. Ἐν τῇ ἐνεργείᾳ κεῖται πάντοτε καὶ ἀντικειμενικόν τι νόημα, πρὸς ὃ ἡ ἐνέργεια κατ' ἀνάγκην ἀναφέρεται, ἐνῶ πρὸς τὸ πάθος ἀνταποκρίνεται πάντοτε φάντασμα τι, τοῦτέστι ἄλογόν τι καὶ ἀνόητόν τι, ὅπερ κατατρέβεται ἐν τῷ χρόνῳ καὶ ἀντιτίθεται πρὸς αὐτὸ τοῦτο τὸ σημεῖον ἢ τὴν στιγμὴν τοῦ χρόνου.

Ἡ σχέσις μεταξὺ μορφῆς καὶ ὕλης, ἣτις διέπει τὴν ἀναφορὰν τοῦ μὴ ὄντος καὶ τῆς ψυχῆς ἐφαρμόζεται καὶ ἐνταῦτα πρὸς κατάδειξιν τῆς ποιότητος τῆς ψυχῆς καὶ τῆς ποιότητος τοῦ νοῦ καὶ δὴ ἐφ' ὅσον αὗται ἀναφέρονται πρὸς ἀλλήλας. Τὰνῦν τίθεται ὡς ὕλη ἐκεῖνο ὅπερ πρὶν ἴσχυε ὡς μορφή, νέα δέ τις ἀρχή, τοῦτέστι ὁ νοῦς προσλαμβάνει τὴν ἰδιότητα τῆς μορφῆς. Ἡ λογικὴ σχέσις ὅμως μεταξὺ μορφῆς καὶ ὕλης, δέον νὰ διακριθῆ σαφέστατα ἀπὸ τὰ δύο ταῦτα εἶδη τῆς ἀναφορᾶς τῆς μορφῆς πρὸς τὴν ὕλην, ὡς παρουσιάζονται ἐν τῇ σχέσει τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ μὴ ὄν καὶ πρὸς τὸν νοῦν.

Ἡ ψυχοφυσικὴ σχέσις, ἣτις καταδεικνύεται ἐν τῇ φύσει, ἐν ἣ ἡ ψυχὴ καὶ μὴ ὄν εἶναι συνυφασμένα πρὸς ἀλλήλα καὶ ἀποτελοῦσι τὴν ζῶσαν καλουμένην φύσιν, καὶ ἡ ψυχονοητικὴ σχέσις, ὅπως συντελεῖται αὕτη κατὰ τὴν ἀναφορὰν τῆς ψυχῆς πρὸς τὸν νοῦν, εἶναι μεταφυσικὰ εἶδη κοινωνίας τῶν ἑτεροτήτων πρὸς ἀλλήλας. Τὸ μὲν καὶ τὸ δέ, τοῦτέστι ἡ μορφή καὶ ἡ ὕλη τίθενται καὶ ἐννοοῦνται ἐνταῦθα διαφόρως ἢ ὡς τίθεται καὶ ἐννοοῦνται κατὰ τὴν οὐσίαν τῆς κρίσεως. Τὸ δέον τῆς ἀναφορᾶς καὶ ἡ ποιότης τῶν ἑτεροτήτων εἶναι κατὰ τὴν λογικὴν σχέσιν τῆς μορφῆς καὶ τῆς ὕλης ἀπολύτως διάφορον τοῦ δέοντος τῆς ἀναφορᾶς καὶ τῆς ποιότητος τῶν δύο ἑτεροτήτων κατὰ τὴν

μεταφυσικὴν σχέσιν. Κατὰ τὴν λογικὴν σχέσιν εἶναι ἀδύνατος ἡ ἐπιστροφή τοῦ ἑνὸς πρὸς τὸ ἄλλο καὶ δὴ ἡ ἐπιστροφή τῆς ὕλης πρὸς τὴν μορφήν, ἐνῶ ἡ οὐσία καὶ τὸ δέον τῆς μεταφυσικῆς σχέσεως εἶναι ἡ ἀπόλυτος ἐπιστροφή τῆς ψυχῆς πρὸς τὸν νοῦν.

Κατὰ τὴν ἀναφορὰν τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ μὴ ὄν, ἡ αἰτία τῆς εἰς ἀπειρον μορφώσεως τοῦ μὴ ὄντος, ἔκειτο ἐν τῇ φύσει τοῦ μὴ ὄντος, ἣτις θεωρεῖται ὡς τὸ ἀπείρως τὴν μορφήν ἐπιδεχόμενον. Κατὰ δὲ τὴν ἀναφορὰν τῆς ψυχῆς πρὸς τὸν νοῦν ἡ αἰτία τῆς διαρκοῦς νοοποιήσεως τῆς ψυχῆς κείται ἐν τῇ συγγειεῖα τῆς ψυχῆς πρὸς τὸν νοῦν. Ἡ μόρφωσις ἑαυτῆς καὶ δὴ ἡ εἰς τὸ ἀπειρον ἐκτεινομένη μόρφωσις τοῦ ἑνὸς ὑπὸ τοῦ ἄλλου καὶ κατὰ τὴν μίαν καὶ κατὰ τὴν ἄλλην κατεύθυνσιν, τοὔτεστι κατὰ τὴν ἀναφορὰν τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ μὴ ὄν καὶ κατὰ τὴν σχέσιν αὐτῆς πρὸς τὸ ὄν, εἶναι δυνατὴ μόνον διότι καὶ τὸ μορφοῦν ἔχει τὸν νόμον τῆς ἀπείρου διακρίσεως τῆς μορφῆς ἐν τῇ φύσει αὐτοῦ. Τὸ μορφοῦν καὶ τὸ μορφοῦμενον δέον συνάμα νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἀπείρως διακρινόμενα. Ἡ διαφορὰ δὲ τοῦ ἀπείρου τῆς μορφῆς καὶ τοῦ ἀπείρου τῆς ὕλης ἔγκειται ἐν τούτῳ, ὅτι ἡ μὲν ἀπειρία τῆς μορφῆς εἶναι θετική, ἡ δὲ τῆς ὕλης ἀρνητική. Διὰ τῆς ἀναφορᾶς τῆς ψυχῆς πρὸς ἑαυτὴν καὶ διὰ τοῦ καθορισμοῦ τῆς ἀποστολῆς καὶ τοῦ δέοντος τῆς ψυχῆς, συνάμα δὲ καὶ διὰ τῆς ἀρνήσεως τῆς ἀπλῆς φύσεως τῆς ψυχῆς, τίθεται ἡ ἀρχὴ τοῦ νοῦ ἐν τῇ καθαρᾷ αὐτῆς ποιότητι καὶ ἐν τῇ ἀπολύτῳ αὐτῆς δλότῃ, διότι ἐφ' ὅσον ὁ νοῦς ἀναφέρεται πρὸς τὴν ψυχὴν, εἶνε ἀδύνατον νὰ θεωρηθῇ ἀπολύτως καὶ καθαρῶς ἡ οὐσία αὐτοῦ.

Ἡ ἀπόλυτος θεωρία τοῦ νοῦ προϋποτίθησιν ἀπόλυτον θεωρίαν τῆς ψυχῆς, τοὔτεστι ἡ ψυχὴ δέον νὰ ἐκτελέσῃ τὴν πλήρη αὐτῆς πρὸς τὸν νοῦν ἐπιστροφήν ἵνα κατανοήσῃ τὸν νοῦν ἐν τῇ δλότῃ καὶ τῇ ἐνότητι αὐτοῦ. Κατὰ τὴν ἀναφορὰν τῆς ψυχῆς πρὸς τὸν νοῦν καὶ δὴ κατὰ τὴν κατὰ λόγον καὶ κατὰ διάνοιαν συντελουμένην, ὁ νοῦς τίθεται ὡς ὑπόθεσις καὶ οὐχὶ ὡς θέσις. Ὁ καθ' ὑπόθεσιν τιθέμενος νοῦς καλεῖται καὶ ὑπὸ τοῦ Πλωτίνου καὶ ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος διάνοια. Καὶ κατὰ τὴν καθ' ὑπόθεσιν θεωρίαν θεωρεῖται βεβαίως ὁ νοῦς ὡς εἶδος, ἀλλὰ ὡς ἐφηρομισμένον καὶ οὐχὶ ὡς καθαρὸν εἶδος καὶ καθαρὰ ἰδέα.

Κατὰ τὴν μόρφωσιν τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου ἡ ψυχὴ θεωρεῖται ὡς ἐνέχουσα τὰ στοιχεῖα τῆς κατὰ λόγον καὶ νόμον κινήσεως τοῦ παντός· αὐτὴ ἐπιβάλλει τὰ δείγματα αὐτὰ τοῦ νοῦ πρὸς τὸν αἰσθητὸν κόσμον. Κατὰ τὴν ἀναφορὰν τῆς ψυχῆς πρὸς τὸν νοῦν ἢ κατὰ τὴν μόρφωσιν τῆς ψυχῆς ὑπὸ τοῦ νοῦ, τὰ στοιχεῖα αὐτὰ ἀναφαίνονται ὡσαύτως, ἀλλὰ ἔτι μᾶλλον διακεκριμένα καὶ ἀποκεκαθαυμένα. Ἡ ψυχὴ, κατὰ τὴν ἀναφορὰν αὐτῆς πρὸς τὸν νοῦν, ἔχει ἀνάγκην μέσου τινὸς ὄντος, ἢ ποιότητός τινος λογικῆς, ἣτις προϋποτίθησιν μὲν τὸν νοῦν, διακρίνεται δὲ τῆς ψυχῆς. Ἡ ἀρχὴ τῆς διανοίας, τοὔτεστι τοῦ κατὰ λόγον καὶ καθ'

ὑπόθεσιν διανοεῖσθαι, προστίθεται τᾶνῶν μεταξὺ ψυχῆς καὶ νοῦ καὶ οὕτω πῶς αἴρεται ἢ ἀπόλυτος διαφορὰ μεταξὺ ψυχῆς καὶ νοῦ. Ἡ διάνοια κεῖται μεταξὺ ψυχῆς καὶ νοῦ καὶ ἀναφέρεται καὶ πρὸς τὸν νοῦν καὶ πρὸς τὴν ψυχὴν. Διάνοια εἶναι ὁ ἐν τῇ ψυχῇ καθ' ὑπόθεσιν τιθέμενος νοῦς.

Ἡ ἀναφορὰ τῆς ψυχῆς πρὸς τὸν νοῦν καὶ ἡ ἀναφορὰ τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ μὴ ὄν, θεωρεῖται περιβαλλομένη ὑπὸ τῆς σχέσεως τῆς ψυχῆς πρὸς τἀγαθόν, τοῦτέστι καὶ κατὰ τὴν μὲν καὶ κατὰ τὴν δὲ ἀναφορὰν τῆς ψυχῆς προὑποτίθεται τἀγαθόν ὡς πρώτη αἰτία καὶ τῆς ἀναφορᾶς καὶ τοῦ δέοντος καὶ τῶν ἑτεροτήτων τῆς ἀναφορᾶς. Τὰ μεταξὺ τῆς ψυχῆς καὶ τἀγαθοῦ κείμενα ὄντα, δέον νὰ θεωρηθῶσι μᾶλλον ὡς μέθοδοι καὶ οὐχὶ ὡς αὐτὸ ὑπόστατα αἰτία. Ἡ ἀναφορὰ τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ ἔν, πρὸς τἀγαθόν, εἶναι τὸ τέλος καὶ ὁ σκοπὸς τοῦ φιλοσοφεῖν, κατὰ τὸν Πλωτῖνον, διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς οὗτος ὁ νοῦς θεωρεῖται ὡς συναίτιον πρὸς τὴν ἀπόλυτον αὐτὴν ἔνωσιν τῆς ψυχῆς.

Ἐν τῇ ἐνότητι καὶ τῇ οὐσίᾳ τοῦ νοῦ κεῖται ἡ αἰτία πάσης κινήσεως καὶ αὐτῆς ἀκόμη τῆς κατὰ λόγον κινήσεως τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου. Αἱ ἁρμονικαὶ κινήσεις τῶν οὐρανίων σωμάτων καὶ τὸ κάλλος τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου καθ' ὅλου δὲν θὰ ἔθιγον τὴν ψυχὴν ἂν δὲν κατήγοντο ἐκ τοῦ νοητοῦ κόσμου. Ὁ νοῦς, πρὸς ὃν πᾶς λόγος καὶ πᾶσα αἰτία ἐκτὸς τοῦ ἀγαθοῦ ἀναφέρεται, εἶναι τὸ κατ' ἐξοχὴν ἀθάνατον ὄν. Διὰ τοῦτο εἶναι ἐν τῇ οὐσίᾳ τοῦ νοῦ, καθ' ὅσον αὕτη θεωρεῖται αὕτη καθ' αὐτὴ καὶ οὐχὶ ἐκ τῆς ἀρχῆς τῆς ψυχῆς, ἢ ἀπόλυτος μορφή ἣτις ἀναπαύεται ἐν ἑαυτῇ καὶ ἀναφέρεται πρὸς ἑαυτήν. Ὁ νοῦς ἐνέχει τὰ πάντα ἐν ἑαυτῷ, διὰ τοῦτο εἶναι ἀδύνατος οἰαδήποτε πρόσθεσις ἢ ἀφαίρεσις ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ. Καὶ ἡ πρόσθεσις καὶ ἡ ἀφαίρεσις τινος πρὸς τι ἢ ἐκ τινος, εἶναι δυνατὴ μόνον ἐν τῇ σφαίρᾳ τοῦ γίγνεσθαι καὶ οὐχὶ ἐν τῇ ἔδρᾳ τοῦ εἶναι.

Τὸ διανοεῖσθαι, τοῦτέστι ἡ καθαρὰ θεωρία τοῦ ὄντος, ἢ ἀπόλυτος θέα τῆς οὐσίας, δὲν εἶναι ἐν τῇ σφαίρᾳ τοῦ νοῦ καθ' ὃν τρόπον εἶναι ἐν τῇ σφαίρᾳ τῆς ψυχῆς. Ἐν τῇ σφαίρᾳ τοῦ νοῦ ἡ θεωρία εἶναι συνάμα πρὸς τὸν νοῦν ἢ κάλλιον ὁ νοῦς εἶναι συνάμα πρὸς τὸ ὄν, ἐν ᾧ ἐν τῇ σφαίρᾳ τῆς ψυχῆς τὸ ὄν εἶναι πρὸ ἢ μετὰ τὴν ψυχὴν καὶ ἡ θεωρία ἔρχεται πρὸς αὐτό, τοῦτέστι ἀναφέρεται πρὸς αὐτὸ διὰ τῆς μεθόδου τῆς διανοίας. Καὶ ὁ νοῦς καὶ τὸ ὄν ὑπάρχουσι κατ' ἀπόλυτον πρὸς ἀλληλα ὁμολογίαν. Ἡ ψυχὴ τοῦναντίον δέον νὰ ἀνεύρη τὴν μέθοδον δι' ἧς ἔρχεται πρὸς τὸν λόγον καὶ τὸν νοῦν. Ἐν τῇ ἐνότητι τοῦ νοῦ εἶναι τὸ θεωροῦν καὶ τὸ θεωρούμενον τῆς μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἀρχῆς. Καὶ ἡ μακαριότης ἣτις ἔδρευει ἐν τῇ σφαίρᾳ τοῦ νοῦ δὲν εἶναι ἐπίκτητος, ὅπως ἐν τῷ πεδίῳ τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ ἀπολύτως ἄχρονος, τοῦτέστι ἄνευ ἀρχῆς καὶ ἄνευ πέρατος.

Ἡ αἰτία δι' ἣν ἡ μακαριότης, τοῦτέστι ἡ εὐδαιμονία τῆς

ψυχῆς, δὲν εἶναι ταύτη καὶ διαρκῆς, κεῖται ἐν τῷ χρόνῳ, ὅστις ἀποτελεῖ τὴν ἀρχὴν τὴν καθορίζουσαν τὴν ψυχὴν. **Ψυχὴ καὶ χρόνος εἶναι ἀπολύτως πρὸς ἄλληλα ἐσχετισμένα**, ὅπως τοῦναντίον ψυχὴ καὶ αἰὼν εἶναι κατ' ἐξαιρέσειν πρὸς ἄλληλα ἐσχετισμένα. Ἡ ἀναφορὰ τοῦ νοῦ καὶ τοῦ αἰῶνος, τοῦτέστι τοῦ ἀχρόνου ἢ τῆς αἰωνιότητος εἶναι ἀπόλυτος. Ἐπειδὴ δὲ τὸ εἶδος δέον πάντοτε νὰ ἔχη ἓν εἶδωλον, τὸ πρότυπον πάντοτε ἓν ἔκτυπον, διὰ τοῦτο θεωρεῖται καὶ ὁ χρόνος ὡς τὸ ἔκτυπον τῆς αἰωνιότητος καὶ διὰ τοῦτο καθίσταται εἰς τὴν ψυχὴν δυνατὸν καὶ κατὰ χρόνον ἀκόμη νὰ ἐπιτυγχάνη ὠρισμένην τινὰ μακαριότητα καὶ εὐδαιμονίαν. Ὁ χρόνος ὅμως εἶναι συνάμα ἡ αἰτία ἢ προκαλοῦσα τὴν μεταβολὴν καὶ ἀλλοίωσιν τῆς ψυχῆς, τοῦτέστι τὴν πολλότητα τῶν μορφῶν, ἃς ἡ ψυχὴ προσλαμβάνει καὶ κατὰ τὴν αἴσθησιν καὶ κατὰ τὴν αἴσθησιν καὶ κατὰ τὴν ἀναφορὰν αὐτῆς πρὸς τὸ μὴ ὄν, ἐνῶ ἡ αἰωνιότης ἐγγυᾶται διὰ τὴν ἀπόλυτον ἐνότητα τοῦ νοῦ. Ἐν τῇ αἰωνιότητι τοῦ νοῦ, εἶναι τὰ πάντα **συνάμα**, τὸ δὲ **συνάμα** κατ' οὐδένα τρόπον δέον νὰ ἐννοηθῇ **κατὰ χρόνον**. Ἐν τῷ χρόνῳ οὐσα πάντοτε ἢ ψυχῆ, ἀδυνατεῖ νὰ ἐκφράσῃ τὴν ποιότητα καὶ τὴν ἀναφορὰν τοῦ νοῦ πρὸς ἑαυτὸν δι' ἄλλων μέσων ἢ τῶν χρονικῶν.

Οἱ καθορισμοὶ οὗς ἡ ψυχὴ προσδίδει εἰς τὸν νοῦν καὶ τὸ ὄν, διατυποῦνται ὅλοι διὰ τοῦ λόγου, ἢ δὲ λέξεις τοῦ λόγου εἶναι πάντοτε κατὰ τὸ σχῆμα τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου ἐσχηματισμένη, τοῦτέστι **χρονικῶς**. Καὶ ὁ ὅρος **συνάμα** κατάγεται ἐκ τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου καὶ σημαίνει τὴν ἐνέργειαν δύο ἢ περισσοτέρων πράξεων κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον. Ἐν τῷ νοητῷ ὅμως κόσμῳ μεταχειριζόμενοι τὸν ὅρον τοῦτον, ἐννοοῦμεν τὴν **κατ' οὐσίαν** καὶ κατ' **αἰτίαν** **συνέχειαν** τοῦ νοητοῦ. Πᾶν νοητὸν εἶναι ἔννοια καὶ οὐσία ἑαυτοῦ συνάμα. Καὶ τὸ πᾶν τοῦ νοητοῦ εἶναι **συνάμα ἔννοια** καὶ οὐσία ἑαυτοῦ. Ὁ νοῦς καθ' ὅσον νοεῖ ἔχει τὸ ὄν ἐν ἑαυτῷ, τὸ δὲ ὄν καθ' ὅσον νοεῖται ἔχει τὸν νοῦν ἐν ἑαυτῷ. Κατ' ἄλλον τρόπον τὸ αὐτὸ πρᾶγμα διατυποῦντες λέγομεν, τὸ νοεῖν εἶναι δυνατόν διὰ τῆς ἀναφορᾶς τοῦ ἐνὸς πρὸς τὸ ἄλλο καὶ τοῦ ἄλλου πρὸς τὸ ἐν. Ἡ **σχέσις** τῶν **ἑτεροτήτων** εἶναι ἡ **αἰτία** καὶ τοῦ **νοεῖν**. Κατὰ τὴν ἀναφορὰν δὲ ταύτην τοῦ ἐνὸς πρὸς τὸ ἄλλο θεωρεῖται μόνον τὸ **πῶς** καὶ οὐχὶ τὸ **διὰ τί** τοῦ νοεῖν. Τὸ **πῶς** σημαίνει τὴν καθαρὰν σύνθεσιν τῆς θέσεως καὶ τῆς ἑτεροθέσεως, ἐν ᾧ τὸ **διὰ τί** ὑποδεικνύει τὴν ἐσχάτην οὐσίαν καὶ τοῦ ὄντος καὶ τοῦ νοεῖν καθ' ὅλου.

Ἀμφότερα, τὸ τε ὄν καὶ ὁ νοῦς, **αιτιολογοῦνται ὑπὸ τοῦ ἀγαθοῦ** οὐδ' ὁ καθορισμὸς, καὶ δὴ ὁ ὑπὸ τὸ δέον τοῦ ἀγαθοῦ πάντοτε διαμένων καθορισμὸς, ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ νοῦ, τοῦτέστι ὁ **προσδιορισμὸς** τοῦ ἀγαθοῦ ὡς τοιούτου καὶ τοιούτου, ὡς ἐνός, ἀγαθοῦ, ὡς αἰτίου καὶ ἀνυποθέτου, ἐπειδὴ γίνεται ὑπὸ τοῦ νοῦ, **αὐταναιρεῖ-**

τα ι. Ἡ ποιότης τοῦ ἀγαθοῦ ἀποκρούει ἀφ' ἑαυτῆς οἷονδὸποτε νοητὸν προσδιορισμὸν.

Οἷουδήποτε προσδιορισμὸς τοῦ ἀγαθοῦ καὶ οἷουδήποτε ἄλλου τινὸς ὄντος προὑποτίθησι κατὰ τὸν νόμον τοῦ λόγου μίαν πολλότητα, ἐν ᾧ τὸ ἀγαθὸν εἶναι κατ' οὐσίαν ἐνότης, ἐν τι. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἀκόμη ὁ ἄπλοῦς προσδιορισμὸς τοῦ ἀγαθοῦ ὡς ἐνὸς, εἶναι κατὰ τὸν νόμον τοῦ λόγου καὶ κατὰ τὴν ποιότητα τοῦ ἀγαθοῦ ἀδύνατος. Ἡ ἐνότης τοῦ νοῦ καὶ τοῦ ὄντος αἰτιολογεῖται ὑπὸ τῆς ἑτερότητος τοῦ τε νοῦ καὶ τοῦ ὄντος, τοῦτέστι ἡ ἐνότης τῶν δύο τούτων ἑτεροτήτων εἶνε ἀναφορὰ, ἐνᾧ ἡ ἐνότης τοῦ ἀγαθοῦ δεόν νὰ ἐννοηθῆ πρὸς ἑαυτὴν καὶ οὐχὶ ὡς ἀναφορὰ. Τοῦ ἀγαθοῦ ἡ ποιότης εἶναι ἡ πρὸς ἑαυτὸ ἀναφορὰ ἢ κάλλιον ἡ ἀφ' ἑαυτοῦ ἀναφορὰς.

Ἡ οὐσία παντὸς λόγου καὶ τοῦ διανοεῖσθαι καθ' ὅλου, κεῖται ἐν τῇ ἀναφορᾷ μιᾶς ταυτότητος πρὸς τινὰ ἑτερότητα ἢ δύο ταυτότητων πρὸς ἀλλήλας ἢ δύο ἑτεροτήτων πρὸς ἀλλήλας. Αἱ ἑτερότητες αἴτινες κατὰ λόγον ἀναφέρονται πρὸς ἀλλήλας εἶναι συνάμα ταυτότητες, τοῦτέστι ἐκάστη καθ' ἑαυτὴν θεωρουμένη εἶναι ταύτῃ πρὸς ἑαυτὴν καὶ ἕτερα πρὸς τὴν ἄλλην. Ἐν τῷ νοοῦντι καὶ τῷ νοουμένῳ κεῖνται αἱ δύο ἑτερότητες αἴτινες κατὰ τὸ νοεῖν ἀποτελοῦσι τὴν ἐνότητα τοῦ νοῦ καὶ τοῦ ὄντος. Αἱ κατηγορίαι τῆς κινήσεως καὶ τῆς στάσεως λαμβανόμεναι κατὰ τὴν ἀπολύτως λογικὴν αὐτῶν ποιότητα ἀπαντῶσι καὶ ἐν τῷ διανοεῖσθαι. Ἡ κίνησις ἀναφέρεται καὶ ἀφορᾷ εἰς τὸ νοοῦν, ἡ δὲ στάσις ἢ ἡ ταυτότης χαρακτηρίζει τὸ νοούμενον. Ἄνευ τῶν δύο αὐτῶν ιδιοτήτων εἶναι τὸ νοεῖν ἀδύνατον. Ἄνευ τῆς ἑτερότητος εἶναι ἀδύνατος ἡ ταυτότης, ἡ ἀφαιρουμένης τῆς ἑτερότητος θὰ ἐτίθετο ἡ ἀπόλυτος ἀδι-αφορία.

Ἡ ἑτερότης ἣτις ἀποτελεῖ τὴν προὑπόθεσιν τοῦ λόγου καὶ τοῦ διανοεῖσθαι καθόλου ἀπαντᾷ οὐχὶ μόνον ἐν τῇ ἔδρῳ τῆς κρίσεως καὶ τοῦ κρίνειν ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ σφαιρᾷ τοῦ ὄντος, τοῦτέστι ἕκαστον ὄν τοῦ νοητοῦ κόσμου εἶναι, ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τι ἄλλο, ἕτερον ἢ διάφορον. Ταῦτὸ εἶναι ὡσαύτως ἕκαστον ὄν τοῦ νοητοῦ κόσμου, τοῦτέστι ἀναφέρεται συνάμα ἀπολύτως πρὸς ἑαυτὸ καὶ διαμένει ἐν ἑαυτῷ. Ἡ διαφορὰ εἶναι ἡ αἰτία τῆς ἑτερότητος ἐν ᾧ τὸ ἕν, τοῦτέστι τὸ καθ' ἑαυτό, εἶναι ἡ αἰτία τῆς ταυτότητος ἐκάστου νοητοῦ ὄντος. Ἡ διάκρισις αὕτη τοῦ ὄντος εἰς ἕτερον καὶ ταύτὸ εἶναι ἡ τῆς θέσεως τοῦ ἀριθμοῦ ἐν τῇ σφαιρᾷ τῆς οὐσίας. Συνάμα δὲ καὶ ἡ αἰτία τῆς θέσεως τῆς ποιότητος. Ἡ ποιότης τίθεται κατὰ τὴν διάκρισιν τοῦ ὄντος.

Ἡ αἰτία δι' ἣν ἡ διάκρισις αὕτη τοῦ ὄντος προκαλεῖ τὴν ποιότητα τοῦ ὄντος εἶναι ὅτι, ἡ ἑτερότης τῶν καθ' ἕκαστον ὄντων πρὸς ἀλλήλα δὲν εἶναι ἀδιάφορος καὶ τῆς αὐτῆς ἀξίας. Ἐκαστον νοητὸν ὄν ἐνέχει ἐν ἑαυτῷ ἰδίαν ποιότητα. Ἐνταῦθα ὅπου δίδομεν μόνον μίαν γενι-

κὴν ἔννοιαν τῆς φιλοσοφίας τοῦ Πλωτίνου καὶ δὴ χωρίζομεν καὶ ἀνα-
φέρομεν γενικώτατα τὰς πρώτας ποιότητας τοῦ ὄντος πρὸς ἑαυτὰς, τοῦ-
τέστι τῆς ψυχῆς, τοῦ νοῦ καὶ τὰγαθοῦ, αἱ δοθεῖσαι ἐξηγήσεις περὶ
τῆς οὐσίας τοῦ νοῦ καὶ τοῦ νοητοῦ καθ' ὅλου κόσμου εἶναι ἀρκεταὶ
πρὸς καθορισμὸν τοῦ νοητοῦ κόσμου ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὸν κόσμον
τῆς ψυχικῆς ἀρχῆς. Ἐν τῇ ἀναφορᾷ τῆς ψυχῆς πρὸς τὸν νοῦν τὸ
θεμελιώδες γνῶρισμα εἶναι ὅτι ἡ ψυχὴ ἀναφέρεται κατὰ νόμον
καὶ κατὰ λόγον πρὸς τὸν νοῦν. Ἡ γονιμότης τῆς σχέσεως τῆς ψυ-
χῆς πρὸς τὸν νοῦν, ἔχει τὴν αἰτίαν αὐτῆς ἐν τῇ συγγενείᾳ τῆς ἀρχῆς
τῆς ψυχῆς καὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ νοῦ. Ὁ νοῦς θεωρεῖται ὡς ἀρχὴ τῆς
ψυχῆς, οὐχὶ κατὰ τὴν λογικὴν σημασίαν τῆς ἐννοίας «ἀρχή», ἀλλὰ
κατὰ τὴν ἀπολύτως μεταφυσικὴν αὐτῆς ποιότητα.

Θεωρουμένου τοῦ νοῦ ὡς ἀρχῆς τῆς ψυχῆς, κατὰ τὴν λογικὴν τῆς ἀρ-
χῆς ποιότητα καὶ δὴ οὐχὶ κατὰ τὴν τυπικῶς λογικὴν ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀντικει-
μενικῶς, ὄντως λογικὴν αὐτῆς οὐσίαν, ἐμφανίζεται ἡ σχέσις μεταξὺ ψυχῆς
καὶ νοῦ ὅπως διατυπῶνται αὕτη ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος. Τὴν αὐτὴν δὲ
σχέσιν μεταξὺ ψυχῆς καὶ νοῦ ἀπαντῶμεν καὶ ἐν τῇ νεωτέρα φιλοσοφίᾳ
καὶ δὴ ἀπὸ τοῦ Descartes καὶ ἐντεῦθεν. Παρὰ τῷ Πλωτίνῳ ὅμως
ἀπαντᾷ ἐκτὸς τῆς ἀξιολογικῆς γνωσεολογικῆς ἀναφορᾶς τῶν δύο
τούτων ἑτεροτήτων πρὸς ἀλλήλας καὶ ἡ μεταφυσικὴ κοινωνία
αὐτῶν ὅπου τὸ ἐν τίθεται ὑπὸ τοῦ ἄλλου κατὰ φύσιν καὶ κατ' οὐσίαν.
Κατὰ Πλάτωνα εἶναι ἡ ἔνωσις τῆς ψυχῆς πρὸς τὸν νοῦν, τοῦτέστι ἡ
διαρκὴς ἀφαίρεσις τῆς κατηγορίας τοῦ χρόνου ἐκ τῆς ἐνεργείας τῆς ψυχῆς
διὰ τῆς ἀχρόνου ἀντικειμενικότητος τοῦ νοητοῦ καὶ ἀπολύτου ὄντος,
μία κοινωνία ἣτις εἶναι δυνατόν νὰ ἀναχθῇ εἰς ἕτερα αἴτια ἢ τὰ логи-
κῶς διατυπούμενα. Κατὰ τὸν Πλωτίνον ὅμως ἡ ἀναφορὰ τῶν δύο
τούτων ἑτεροτήτων πρὸς ἀλλήλας εἶναι ἐκ τῶν προτέρων προσδιωρισμένη,
τοῦτέστι ἡ μεταφυσικὴ ποιότης ἀμφοτέρων εἶναι τοιαύτη, ὥστε
ἐνέχει ἐν ἑαυτῷ τὴν αἰτίαν τῆς κοινωνίας. Ἡ μέθοδος τῆς σχέσεως
καὶ αἱ προϋποθέσεις αὐτῆς εἶναι καὶ κατὰ τοὺς δύο φιλοσόφους αἱ αὐταί.

Ὁ λόγος εἶναι ὄργανον δι' οὗ ἡ ψυχὴ κατὰ τὴν ἀναφορὰν αὐτῆς
πρὸς τὸν νοῦν διέπεται, καὶ ὁ ἔρως εἶναι ἡ αἰτία δι' ἣν ἡ ψυχὴ ἀρχίζει
καὶ ἀναφέρεται πρὸς τὸν λόγον καὶ δι' αὐτοῦ πρὸς τὸν νοῦν. Ὁ λόγος
ὡς ἡ ἀντικειμενικὴ αἰτία τοῦ καθορισμοῦ τῆς οὐσίας καὶ τῆς
ἐνεργείας τῆς ψυχῆς καὶ ὁ ἔρως ὡς τὸ ὑποκειμενικὸν αἴτιον
πρὸς ἀνάμνησιν τοῦ ἀντικειμενικοῦ ὄντος, αἱ δύο αὐταὶ θεμελιώδεις προ-
ϋποθέσεις τοῦ πλατωνικοῦ διανοεῖσθαι, ἀποτελοῦσι καὶ διὰ τὸν
Πλωτίνον τὰ κύρια στοιχεῖα τῆς ἐννοιολογίας καὶ τῆς θεωρίας τῆς
ψυχῆς. Ἐν ᾧ ὅμως ὁ λόγος ἀποκάμνει κατὰ τὴν ἀναφορὰν αὐτοῦ
πρὸς τὸ ὄν καὶ δὴ ἔνεκα τῆς κατὰ θέσιν καὶ καθ' ἑτερόθεσιν ἐκδηλουμένης
αὐτοῦ ποιότητος, τοῦναντίον ὁ ἔρως καὶ ἡ ἐνέργεια αὐτοῦ διατη-

ρεῖται ἐν τῇ ψυχῇ καὶ μετὰ τὴν διαδρομὴν τῆς σφαίρας τοῦ ὄντος καὶ μετὰ τὴν δι' αὐτῆς ἐπιτευχθεῖσαν μόρφωσιν τῆς ψυχῆς εἰς λογικὴν τινα ἐνότητα καὶ νοητὴν τινα ποιότητα, τοῦτέστι ὁ ἔρωσ διακινεῖ τὴν ψυχὴν πρὸς ὑπέρβασιν τῶν ὄρων τῶν ὑπὸ τοῦ λόγου τεθέντων καὶ καθ' οὗς ὁ λόγος προσδιορίζεται.

Ἡ ἐνότης πρὸς ἣν ἄγει ἡ μέθοδος τοῦ λόγου, τοῦτέστι ἡ διαλεκτικὴ καὶ συλλεκτικὴ ἐνέργεια τοῦ λόγου εἶναι ἀπολύτως διάφορος, συγκρινομένη πρὸς τὴν ἐνότητα ἡ μάλλον τὸ ἐν τοῦ ἀγαθοῦ, πρὸς ὃ φέρεται ἡ ψυχὴ ὑπὸ τοῦ ἔρωτος διεπομένη. Ἡ λογικὴ ἐνότης, ἣτις εἶναι ταύτη πρὸς τὴν ἐνότητα τοῦ νοητοῦ κόσμου, εἶναι ἀδύνατον νὰ τεθῇ καθ' ἑαυτήν, τοῦτέστι ἄνευ τῆς πρὸς αὐτὴν κατὰ νόμον καὶ κατὰ λόγον ἀνταποκρινομένης πολλότητος. Τὸ λογικὸν δίκαιον τῆς λογικῆς ἐνότητος νομιμοποιεῖται διὰ τῆς ποιότητος αὐτῆς, τοῦτέστι διὰ τῆς κατὰ φύσιν ἐπιβαλλομένης ἀναφορᾶς αὐτῆς πρὸς τὴν πολλότητα ἢ διὰ τῆς ὑπ' αὐτῆς συντελουμένης θέσεως τῆς πολλότητος. Τὸ ἐν ἡ τ ἀγαθὸν ὅμως πρὸς ὃ ἡ ψυχὴ, ὑπὸ τοῦ ἔρωτος διεπομένη, κατευθύνεται ἢ, ὅπως ὁ Πλωτῖνος λέγει, ὁ ψυχὴ ἐπιποθεῖ, εἶναι μὲν αἰτία τῆς πολλότητος, ἀλλ' ἡ πολλότης αὕτη ἀναφέρεται ὄχι μόνον πρὸς τὰ λογικά, ἀλλὰ συνάμα καὶ πρὸς τὰ ἀλογα ὄντα, τοῦτέστι εἰς τὰ νοητὰ καὶ εἰς τὰ αἰσθητὰ ἀντικείμενα. Τὸ δὲ αἴτιον τῆς πολλότητος, τὸ ἐν, δὲν ἐννοεῖται κατὰ τὴν λογικὴν τῆς ἐννοίας ποιότητα ἀλλὰ κατὰ τινα ἀπολύτως ἄλογον ἢ μάλλον ὑπὲρ λόγον σημασίαν.

Τὸ ἐν δὲν εἶναι οὔτε ὁ πρῶτος λόγος ἐξ οὗ ἀφορμᾶται ἡ ἐνότης τοῦ νοητοῦ κόσμου, οὔτε ὁ πρῶτος νόμος δι' οὗ διακαθορίζονται οἱ νόμοι τοῦ τε νοητοῦ καὶ τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου, ἀλλ' ἀναπαύεται ἐν ἑαυτῷ, πρὸς ἑαυτὸ ἀεὶ ἐπιστρέφον καὶ ἐν ἑαυτῷ ἀεὶ διαμένον. Κατὰ τὴν ὑπὲρ λόγον ἐννοίαν, εἶναι τὸ ἐν αἰτία τῆς πολλότητος τῶν κόσμων, τοῦτέστι τοῦ τε νοητοῦ καὶ τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου. Ἐπειδὴ ὅμως οἷοσδήποτε λόγος, οἷαδὴποτε διατύπωσις εἶναι πάντοτε δυνατὴ κατὰ προϋπόθεσιν τῆς θέσεως καὶ τῆς ἑτεροθέσεως τοῦ ἐνὸς καὶ τοῦ ἑτέρου, καὶ ἐπειδὴ ἡ αἰτία τῆς πολλότητος τοῦ λογικοῦ καὶ τοῦ ἀλόγου ὄντος χαρακτηρίζεται ὡς αἰτία μόνον διότι κεῖται ὑπὲρ τὸν λόγον καὶ ὑπὲρ τὸ ὑπὸ τὸν λόγον ἄλογον, διὰ τοῦτο θὰ ἦτο συνεπέστερον νὰ ἀποφύγωμεν οἷανδὴποτε θετικὴν διατύπωσιν καὶ οἷονδὴποτε θετικὸν ὄρισμὸν τοῦ ἐνός. Τὸ προσδιορίζον ἐν θὰ ἦτο κατὰ τὸν προσδιορισμὸν ἕτερόν τι ἢ τὸ προσδιοριζόμενον ἐν. Τὸ ἐν δι' οὗ κατὰ τὸν λόγον προσδιορίζεται τὸ ἀγαθὸν ἢ τὸ ὑπὲρ λόγον ἐν, εἶναι τὸ νοητὸν ἐν, ὅπερ τίθεται καὶ ὡς αἰτία τῆς τὸν νοητὸν κόσμον ἐδρεούσης ἐνότητος. Διὰ τοῦτο ἡ ἀρνητικὴ διατύπωσις τῆς οὐσίας τοῦ ἐνός θὰ ἦτο προτιμωτέρα οἷασδὴποτε θετικῆς. Καὶ αὕτη ὅμως ἡ ἀρνητικὴ διατύπωσις τῆς ποιότητος τοῦ ἐνός εἶναι πάντοτε λογικὴ καὶ διακαθορίζεται ὑπὸ λογικῶν κατηγοριῶν.

Τὸ ἔν εἶναι κατ' οὐσίαν ἄρρητον. Τὸ πρὸς τῆς αἰσθήσεως καὶ τὸ πρὸ τοῦ λόγου κείμενον ὄν δὲν εἶναι οὔτε ἓν οὔτε πολλά, οὔτε ὁρισμένον οὔτε ἀόριστον, κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ αἰσθητοῦ ἢ καὶ τῆς πρὸ τῆς αἰσθήσεως κειμένης ὕλης, ἀλλὰ διαρρηδην διάφορον πρὸς τὰ ὀνομασθέντα ὄντα. Καὶ ὅμως δέον ὅπωςδήποτε νὰ συλληφθῇ διότι αὐτὸ εἶναι ἡ πρώτη καὶ ἐσχάτη ἀρχὴ ἐξ ἧς καὶ πρὸς ἣν κινεῖται ἡ ψυχὴ.

Ἡ πρώτη ἀρχὴ ἢ τὸ ἓν ἐξ οὗ τὰ πάντα, τοῦτέστι τὸ ὄν καὶ τὸ μὴ ὄν κατάγονται καὶ εἰς ὃ ἅπασαι αἱ ποιότητες τοῦ ὄντος κατ' οὐσίαν ἀναφέρονται, εἶναι προσιτὴ πρὸς τὴν ψυχὴν καὶ δὴ μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ λόγου συντελουμένην μόρφωσιν τῆς ψυχῆς, τοῦτέστι μετὰ τὴν δίοδον τῆς ψυχῆς, διὰ τοῦ ὄντος. Ἡ σύλληψις τοῦ ἓν ὡς ὑπὸ τῆς ψυχῆς προϋποτίθησι κατὰ ταῦτα τὴν ἀπόλυτον ἐνότητα τῆς ψυχῆς. Τὸ νέον ἀντικείμενον ἀξιοῖ πρὸς κατάληψιν νέον τινὰ τρόπον καὶ νέαν τινὰ μέθοδον. Τὸ συνειδὸς τῆς ἀπολύτου ἐνότητος ἢ κάλλιον τῆς παντελοῦς μονῆς εἶναι ἡ ἀφετηρία πρὸς σύλληψιν τοῦ ἓν ὡς, ὅπερ ὡσαύτως διακρίνεται ὑπὸ τῆς ἀπολύτου ἐνότητος καὶ μονῆς. Ἐν τῇ σχέσει τῆς μιᾶς ψυχῆς τοῦτέστι ἓν τῷ συνειδότητι τῆς ἐνότητος καὶ τῆς μονῆς τῆς ψυχῆς καὶ ἓν τῷ συνειδότητι τοῦ ἓν ὡς, ἀγαθοῦ, κεῖται ἡ ἐσχάτη ἐνωσις καὶ ἡ τῷ ὄντι θεοποίησις τῆς ἀρχῆς τῆς ψυχῆς.

Ἡ νοοποίησις τῆς ψυχῆς, τοῦτέστι ἡ διὰ τοῦ νοῦ διαμόρφωσις καὶ διακάθαρσις τῆς ψυχῆς, εἶναι μόνον προϋπόθεσις πρὸς θεοποίησιν αὐτῆς διὰ τῆς ἐνώσεως πρὸς τὸ ἓν. Ἐνταῦθα ὅπου δὲν διαπραγματευόμεθα κυρίως τὴν σχέσιν τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ ἓν ἢ τὰγαθὸν ἀλλὰ τὸν ἀντικειμενικὸν καθορισμὸν καὶ τὴν ἀντικειμενικὴν θέσιν τῶν ἀρχῶν καὶ τῶν ποιότητων τοῦ ὄντος, προσέχομεν ἰδίᾳ οὐχὶ εἰς τὸν τρόπον καθ' ὃν ἡ ψυχὴ ἐνοῦται μετὰ τοῦ ἓν ὡς, ἀλλὰ εἰς τὸν τρόπον καθ' ὃν ὁ νοῦς γεννᾶται ἢ τίθεται ὑπὸ τοῦ ἓν ὡς, τοῦτέστι εἰς τὸν τρόπον καθ' ὃν ὁ νοητὸς κόσμος τίθεται ὑπὸ τοῦ ἀγαθοῦ, ἢ πῶς τὸ ἓν τίθησι τὰ πολλά.

Ἡ λογικὴ παιδεία τῆς ψυχῆς διὰ τοῦ ὄντος δὲν εἶχε τὴν παιδαγωγικὴν μόνον ἀξίαν τῆς ἀναγωγῆς τῆς ψυχῆς εἰς τὸ ἓν καὶ δὴ διὰ τῆς ἀπολυτρόσεως καὶ ἀπαλλαγῆς αὐτῆς ἐκ τῶν ἀλόγων καὶ αἰσθητῶν ποιότητων, ἀλλ' ἐνέχει συνάμα καὶ τὸν κριτικὸν σκοπὸν τοῦ διαθρυμματισμοῦ τῶν δογματικῶν εἰκασιῶν τῆς ψυχῆς, τῶν ἀναφερομένων εἰς τὸν τρόπον καθ' ὃν τὸ ἓν τίθησι τὰ πολλά καὶ ἰδίᾳ τὸν νοῦν. Ἡ ἐφαρμογὴ τῶν ἀρχῶν τῶν ἐν τῷ αἰσθητῷ κόσμῳ ἰσχυουσῶν ἢ καὶ αὐτῆς ἀκόμη τῆς νοητῆς αἰτίας ἣτις διέπει τὸν νοητὸν κόσμον, εἶναι ἀδύνατος εἰς τὸ ἓν, ἢ γενομένη, εἶναι ἀπολύτως δογματικὴ, διότι τὸ ἀντικείμενον, τὸ ἓν, ἰστάμενον ὑπεράνω πάντων, δὲν εἰσέρχεται εἰς τοὺς ὁρισμούς τοὺς ἰσχύοντας διὰ τοὺς λοιποὺς κόσμους καὶ διὰ τὰς ἑτέρας ποιότητας τοῦ ὄντος. Ἡ δὲ ἀπόπειρα ἢ προσπαθοῦσα νὰ διερμηνεύσῃ τὴν αἰτίαν τοῦ ἓν ὡς διὰ τῆς κατηγορίας τῆς κινήσεως εἶναι ἐκ τῶν προτέρων καταδε-

δικασμένη εἰς ἀποτυχίαν, ἐπειδὴ ἡ κίνησις εἶναι ἕτερόν τι τοῦ ἐνός καὶ ὡς ἕτερον εἶναι ὁ νοῦς καὶ οὐχὶ τὸ ἐν. Ἡ κίνησις προσαπτομένη πρὸς τὸ ἐν θὰ ἐτίθειτο, οὕτως εἶπειν, μεταξὺ τοῦ ἐνός καὶ τοῦ νοῦ, ὅπερ εἶναι ἀδύνατον, διότι ὁ νοῦς τίθεται ἀμέσως μετὰ τὸ ἐν κατ' εὐθείαν ἐκ τοῦ ἐνός, τοῦτέστι μεταξὺ τοῦ ἐνός καὶ τοῦ ἄλλου δὲν ὑπάρχει τίποτε ἄλλο ἢ τὸ συνδετικὸν καί.

Καὶ οἷοσδήποτε ἄλλος τρόπος τῆς αἰτίας, ὁ τῆς βουλήσεως ἢ ὁ τῆς νοήσεως εἶναι ἀδύνατος διότι ἀμρότερα τὰ εἶδη τῆς αἰτίας ἢ τῆς αἰτιότητος κατὰγονται ἐκ τοῦ νοητοῦ κόσμου ὃν τὸ ἐν τίθησι. Τὸ ἐν εἶναι ἀδύνατον νὰ θεωρηθῆ καθ' οἷοσδήποτε τῶν ὀνομασθέντων τρόπων τῆς αἰτιότητος, διότι καὶ μετὰ τὴν θέσιν τοῦ νοῦ παραμένει ἐν ἀπολύτῳ ταυτότητι πρὸς ἑαυτὸ, τοῦτέστι ἀναπαύεται ἐν ἑαυτῷ καὶ οὐδεμίαν ἀλλοίωσιν ὑφίσταται. Ἡ ταυτότης δὲ αὕτη τοῦ ἐνός ἐγγυᾶται καὶ διὰ τὴν ἀπόλυτον ἰσχύον, τὸ ἀπόλυτον κῦρος τῆς ἀξίας αὐτοῦ, τοῦτέστι διὰ τὸ δυνατόν τῆς ὑπὸ τοῦ ἐνός θέσεως ἀπασῶν τῶν λοιπῶν ἀξιῶν, αἷτινες ἰσχύουσιν ἐν τῷ νοητῷ καὶ αἰσθητῷ κόσμῳ. Ἄνευ τῆς ταυτότητος εἶναι ἀδύνατος ἀναγωγὴ τῶν ἄλλων ποιότητων τοῦ ὄντος πρὸς τὸ ἐν. Ἡ ταυτότης εἶναι ἡ αἰτία τῆς αἰτίας. Πῶς ἐξ ἐνός τινος ὄντος τίθεται ἕτερον τι ὃν ἄνευ οἷοσδήποτε ἀλλοιώσεως τοῦ θέτοντος, εἶναι ἀδύνατον νὰ κατανοηθῆ λογικῶς. Αὐτὸ δὲ ἀποτελεῖ καὶ τὴν αἰτίαν δι' ἣν ὁ Πλωτῖνος καταφεύγει πάντοτε εἰς εἰκόνας καὶ εἰς σύμβολα ἡσάκις πρόκειται νὰ διατυπώσῃ τὴν σχέσιν ταύτην τῆς αἰτιότητος τοῦ ἐνός καὶ τοῦ νοῦ. Τὸ ἡλιακὸν φῶς, ἢ θερμότης, τὸ ἄρωμα τῶν ἀνθέων καὶ τὰ τοιαῦτα, εἶναι εἰκόνες πολλάκις ὑπὸ τοῦ Πλωτίνου πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον μεταχειριζόμενα. Ὁ αἰσθητὸς κόσμος καθ' ὅλου θεωρεῖται ὡς εἰκόν, ὡς σύμβολον τῆς σχέσεως ταύτης, διότι πᾶν αἰσθητὸν διαμένει ὅπωςδήποτε ἐν ἑαυτῷ καὶ ἀποτελεῖ συνάμα ὅπωςδήποτε τὴν αἰτίαν ἐνός ἄλλου αἰσθητοῦ.

Τὸ ἀδύνατον ὅμως τῆς ἐφαρμογῆς ἐπὶ τοῦ ἐνός σχέσεων αἷτινες κυριαρχοῦσιν ἐν τῷ αἰσθητῷ ἢ καὶ τῷ νοητῷ κόσμῳ, φαίνεται ὁ Πλωτῖνος λησμονῶν πολλάκις. Ὁ ἐνθουσιασμός ὀδηγεῖ τὸν φιλόσοφον πρὸς χρῆσιν τῶν εἰκόνων αὐτῶν καὶ δὴ ὁ ἐνθουσιασμός ἔνεκα τοῦ κάλλους τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου, ὅπερ οὐδεὶς τῶν Ἑλλήνων φιλοσόφων διησθάνθη καὶ διετύπωσεν κάλλιον τοῦ Πλωτίνου. Πρὸς τοῦτο δὲ δέον νὰ σημειωθῆ ὅτι, κατὰ τὸν Πλωτῖνον, οἱ κόσμοι ἀναφέρονται ἀπολύτως πρὸς ἀλλήλους. Συνεπῶς μία οἰαδήποτε σχέσις ἣτις κυριαρχεῖ ἐν τῷ ἐνὶ κόσμῳ εἶναι δυνατόν νὰ ἀνενεχθῆ καὶ εἰς τὸν ἄλλον. Πάντως τὰ κατ' ἀναλογίαν λεγόμενα εἶναι ἀπλῶς κατὰ σύμβολον καὶ κατ' εἰκόνα ἐννοητέα. Ἡ σχέσις τοῦ ἐνός πρὸς τὸν νοῦν κεῖται ἐπέκεινα καὶ αὐτοῦ τοῦ νοῦ καὶ οἷοσδήποτε ἄλλου ὀρισμένου εἴδους σχέσεως ἐνός τινος ἀντικειμένου πρὸς τι ἕτερον.

Κατὰ Πλωτῖνον θεωρεῖται ἡ σχέσις τοῦ ἑνὸς πρὸς τὸν νοῦν, ὡς σχέσις γεννῶντος πρὸς γεννώμενον καὶ δὴ ἕνεκα ἀπολύτου τελειότητος. Πᾶν τὸ τέλειον γεννᾷ ὁμοίον τι πρὸς ἑαυτό, κατ' ἀξίαν κάπως ἐνδεέστερον. Ὁ νόμος τοῦ τελείου εἶναι ἡ γέννησις. Τοῦτο διαφαίνεται καὶ ἐν τῷ αἰσθητῷ κόσμῳ ἀκόμη. Τὸ κατ' ἐξοχήν τέλειον ὁμῶς, εἶναι τὸ ἕν, ὅτε ἀναπαύεται πάντοτε ἐν ἑαυτῷ, γεννᾷ ἄνευ βουλήσεως ἢ ἀλλῆς τινὸς ἐπιθυμίας ἢ ἀνάγκης, τίθησιν ἀπλῶς ἐκ τελειότητος ἕτερόν τινα κόσμον, ὅστις ἀναφέρεται μὲν εἰς τὴν ἀξίαν τοῦ ἑνός, ὑστερεῖ ὁμῶς αὐτῆς καθ' ἑαυτὸς θεωρούμενος ἢ, ὅπως ὁ Πλωτῖνος λέγει, ἔλαττον ἑαυτοῦ γεννᾷ. Περὶ τοῦ τελείου τούτου, τοῦ ἑνός, οὐδὲν ἄλλο δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ἢ ὅτι αὐτὸ εἶναι ἡ αἰτία ὄλων τῶν ἄλλων κόσμων καὶ δὴ πρωτίστως τοῦ νοητοῦ κόσμου. Ὁ νόμος ὅστις διακαθορίζει πᾶν τὸ καθ' ὑπόστασιν τιθέμενον ὄν κυριαρχεῖ καὶ ἐν τῇ σφαίρᾳ τοῦ νοῦ. Ὁ νοῦς, ὅστις ἔχει ἐν ἑαυτῷ τὸ πλήρωμα καὶ τὴν ὁλότητα, οὐδεμιᾶς βεβαίως χορῆζει ἀρχῆς, ἣτις τίθεται καθ' ὑπόστασιν ὑπ' αὐτοῦ, δὲν δύναται ὁμῶς νὰ ἐννοηθῆ ὡς ὑπόστασις, τοῦτέστι ὡς αὐτὴ καθ' αὐτὴ ὑπάρχουσα ποιότης ἄνευ τῆς ἀναφορᾶς πρὸς τὸ ἕν.

Ἡ ἔδρα τοῦ νοητοῦ ὄντος καὶ τοῦ καθαροῦ λόγου εἶναι ἀδύνατον νὰ ὑπάρξῃ ἄνευ τοῦ ἑνός. Καὶ ἐν ᾧ μὲν τὸ καθαρὸν διανοεῖσθαι, ὡς διατυπῶνται τοῦτο ὑπὸ τοῦ Πλωτῖνου, εἶναι ἀδύνατον νὰ τεθῆ ἄνευ τοῦ ἀγαθοῦ, διότι ἐν τῷ ἀγαθῷ κεῖται ἡ αἰτία τῆς ἐνεργείας τοῦ καθαροῦ λόγου καὶ τῆς θέσεως τοῦ καθαροῦ ὄντος, τὸ ἀγαθὸν τοῦναντίον δὲν χρειάζεται κανέν σημεῖον ἀναφορᾶς, ἀλλ' ἀναπαύεται ἐν ἑαυτῷ. Τὸ ἀγαθόν, ὅ,τι εἶναι, εἶναι ἀφ' ἑαυτοῦ καὶ δὲν εἶναι δι' ἑνός ἄλλου ἀλλὰ δι' ἑαυτοῦ. Ὁ λόγος τοῦναντίον εἶναι μὲν καὶ αὐτὸς δι' ἑαυτὸν καὶ καθ' ἑαυτόν, συνάμα δὲ καὶ διὰ τὸ ἕτερον τῆς αἰσθήσεως, ἣτις θεμελιούται ἐν τῷ λόγῳ. Συνάμα δὲ ὁ λόγος καὶ ἕνεκα ἑτέρου τινός, τοῦτέστι ἕνεκα τοῦ ἀγαθοῦ, τοῦ θέτοντος τὸν λόγον, τίθεται ὑπὸ τοῦ ἀγαθοῦ, ἐπειδὴ τὸ δέον τοῦ λόγου εἶναι ἡ οὐσία ἢ τὸ εἶναι ἢ ἐπειδὴ εἶναι ἀγαθὸν νὰ εἶναι ὁ λόγος.

Ἐν τῷ δέοντι δὲ τούτῳ τοῦ ὄντος, τοῦτέστι ἐν τῇ κατὰ δέον ἀναφορᾷ τοῦ ἑνός πρὸς τὸ ἄλλο, κεῖται καὶ ἡ αἰτία καὶ τὸ δυνατὸν τῆς νοοποιήσεως τῆς ἀρχῆς τῆς ψυχῆς. Οὐχὶ μόνον διὰ τὸ ἕτερον γενέσθαι, τοῦτέστι διὰ τὴν θεοποίησιν τοῦ νοητοῦ ὄντος ἢ τὴν νοοποίησιν τοῦ ψυχικοῦ ὄντος καὶ διὰ τὸ ἀπλοῦν εἶναι τῶν δύο τούτων κόσμων, εἶναι ἡ ἀναφορὰ αὐτῶν πρὸς ἑαυτὰ καὶ πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἀναγκαία. Ἡ ψυχὴ δέον νὰ στρέφεται πρὸς τὸν νοῦν, δέον νὰ ἀναφέρεται πρὸς τὸ ἕτερον αὐτῆς, πρὸς διατήρησιν τῆς ἀρχῆς αὐτῆς, ὁ δὲ νοῦς δέον νὰ ἀνάγεται πρὸς τὸ ἕν, τοῦτέστι πρὸς μεταφυσικὴν τινα αἰτίαν, πρὸς διαμονὴν ἐν τῇ ταυτότητι αὐτοῦ. Ἡ ὑπόστασις καὶ τῆς ἀρχῆς τῆς

ψυχῆς καὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ νοῦ ἀναφέρεται καὶ δέον νὰ ἀναφέρεται πρὸς τὸ ἓν.

Τὸ δυνατόν τῆς κατανοήσεως ἢ μᾶλλον τῆς θέας τοῦ ἀγαθοῦ, τοῦ ἑνὸς ὑπὸ τοῦ νοῦ, εἶναι νοητὸν, διότι μεταξὺ τοῦ νοῦ καὶ τοῦ ἑνὸς δὲν ὑπάρχει οὐδεμία ἄλλη ἀρχή, ἀκριβῶς ὅπως καὶ ἡ γνῶσις τοῦ νοῦ ὑπὸ τῆς ψυχῆς εἶναι δυνατὴ, ἐπειδὴ μεταξὺ νοῦ καὶ ψυχῆς ὑφίσταται μόνον ὁ ἕρως ἢ τὸ ἀπλοῦν συνδετικὸν καί. Καὶ ὁ ἕρως καὶ ἡ διάνοια, κατ' οὐσίαν θεωρούμενα, δὲν ἀποτελοῦσιν ἀρχάς, τοῦτέστι ἀπολύτως ἔτερογενεῖς ποιότητες ἀλλ' εἶναι μόνον μέθοδοι πρὸς τὸ ὄν. Ὁ ἕρως ἀφοροῦμενος ἐκ τῆς ψυχῆς δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο ἢ εἶδός τι τοῦ ψυχικοῦ εἶναι, ἡ δὲ διάνοια, ὡς ἐπιστημονικὴ μέθοδος, ἀποτελοῦσα τὴν λογικὴν στάσιν τῆς ψυχῆς, εἶναι δυνατὴ διὰ τῆς προϋποθέσεως τοῦ νοητικοῦ ὄντος. Ἡ διάνοια εἶναι τὸ νοητὸν ὄν κατ' ἐφαρμογὴν πρὸς τὴν αἴσθησιν θεωρούμενον.

Πᾶν τὸ γεννώμενον ἀγαπᾷ τὸ γεννών. Ὁ νόμος αὐτὸς εἶναι καὶ διὰ τὰς σχέσεις τῶν ὑποστάσεων καὶ ποιότητων πρὸς ἀλλήλας διακαθοριστικός. Τὸ μὲν καὶ τὸ δὲ διαχωρίζονται διὰ τῆς κατηγορίας τῆς ἑτερότητας, καὶ δὴ οὐχὶ μιᾶς ταῦτοσήμου ἑτερότητας ἀλλὰ μιᾶς κατ' ἀξίαν καὶ κατ' οὐσίαν διαφόρου. Ἡ ἀριθμητικὴ ἑτερότης οὐδεμίαν σημασίαν ἔχει διὰ τὸν καθορισμὸν τῆς ποιότητος τῶν ὑποστάσεων πρὸς ἀλλήλας θεωρουμένων. Τὸ γεννώμενον, ὕστεροῦν κατ' ἀξίαν τοῦ γεννώντος, ἐπιστρέφει πρὸς αὐτὸ καὶ τίθησιν ἑαυτὸ εἰς γόνιμον σχέσιν πρὸς τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ καὶ δὴ πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἰδίας αὐτοῦ ταυτότητος καὶ οὐσίας. Ὁ νόμος τοῦ μὲν εἶναι καὶ ὁ νόμος τοῦ δέ. Ἡ ἀρχὴ τῆς ψυχῆς εἶναι ὁ νοῦς, οἱ δὲ νόμοι οἱ διέποντες τὸ εἶναι τῆς ψυχῆς κατὰ τὴν λογικὴν αὐτῆς ἀναφορὰν πρὸς ἑαυτήν, εἶναι οἱ νόμοι οἱ διακρατοῦντες τὸν νοητὸν κόσμον.

Γ'. Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΕΝΟΣ ἢ ΤΟΥ ΑΓΑΘΟΥ

Ἡ σχέσις μεταξὺ τοῦ κατὰ νοῦν καὶ τοῦ ὑπὲρ νοῦν ὄντος δέον νὰ προσδιορισθῇ σαφέστερόν πως. Ἡ ἀναφορὰ ἣτις ὑφίσταται μεταξὺ εἰδους καὶ εἰδώλου, μεταξὺ προτύπου καὶ ἐκτύπου καὶ ἣτις ἐν τῇ συναφῇ τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ μὴ ὄν θεωρεῖται ὡς ἡ αἰτία τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου, ἰσχύει καὶ διὰ τὴν σχέσιν μεταξὺ νοῦ καὶ ἑνὸς. Τὰ στοιχεῖα τῆς ἀναφορᾶς εἶναι βεβαίως, ἐν τῇ ἐσχάτῃ ταύτῃ κοινωνίᾳ δύο ἑτεροτήτων, διάφορα ἀπὸ τὰ στοιχεῖα ἅτινα συμβάλλουσιν εἰς τὴν δημιουργίαν τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου. Ὁ νοῦς θεωρεῖται κατὰ

τὴν ἀναφορὰν αὐτὴν ὡς τὸ ἔκτυπον τοῦ ἑνός, τοῦ θείου. Τὶ σημαίνει ἡμῶς ἡ εἰκονικὴ αὕτη ἔκφρασις; Πῶς δύναται τὸ ἓν νὰ θεωρηθῆ ὡς τὸ πρότυπον τοῦ νοῦ, ἀφοῦ ἡ οὐσία τοῦ ἑνός εἶναι ὑπὲρ νοῦν, ἀφοῦ τὸ ἓν οὐχὶ μόνον δὲν ἐγκλείει ἀλλὰ συνάμα ἀποκλείει καὶ ἀποκρούει τοῦτο φύσει ἀφ' ἑαυτοῦ; Ὁ νοῦς εἶναι τὸ ἕτερον τοῦ ἑνός. Τοῦτο εἶναι ἢ τὰ διακρίνον ἀμφοτέρω ἐτερότητος. Ἐξ ἄλλου δέον ὁ νοῦς νὰ ἐγκαλεῖται ἓν ἑαυτῷ στοιχεῖα, ἅτινα κατάγονται ἐκ τῆς ποιότητος τοῦ ἑνός.

Ἡ ἀρχὴ τῆς ὁμοιότητος ἰσχύει καὶ κατὰ τὴν σχέσιν τοῦ νοῦ πρὸς τὸ ἓν. Ἀρνούμενων δὲ τῶν ἰσαξίων τούτων στοιχείων μεταξὺ τοῦ νοῦ καὶ τοῦ ἑνός, οὐχὶ μόνον καθίσταται ἀδύνατος ἡ ἐπιτυχία τοῦ ἐσχάτου σκοποῦ τῆς φιλοσοφίας τοῦ Πλωτίνου, διότι ἡ ἔνωσις εἶναι δυνατὴ μόνον ἐφ' ὅσον προὑποτίθεται συγγενεῖά τις μεταξὺ τοῦ νοῦ καὶ τοῦ ἑνός, ἀλλὰ συνάμα καθίσταται ἀκατανόητος καὶ αὐτὸς ὁ σκοπὸς τῆς θέσεως τοῦ κατὰ νοῦν ὄντος. Ὁ κατὰ νοῦν κόσμος εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐννοηθῆ ἄνευ τελεολογικῆς τινος σχέσεως πρὸς τὴν ψυχὴν. Τὸ κύριον γνώρισμα τοῦ κατὰ νοῦν ὄντος κεῖται ἓν τούτῳ, ὅτι τὸ κατὰ νοῦν ὄν ἀποτελεῖ τὸ δέον τῆς ψυχῆς. Τῆς ψυχῆς ὁ σκοπὸς εἶναι ὁ νοῦς. Αὐτὸς εἶναι τὸ πλήρωμα τῆς ψυχῆς. Τὸ ἓν ἀποκλείον οἵανδήποτε νοητὴν σχέσιν πρὸς ἑαυτὸ ἢ ἄλλου τινὸς πρὸς αὐτὸ, θὰ ἔπρεπε κατ' ἀνάγκην νὰ μὴ ἐνεῖχε τὴν δύναμιν τῆς δημιουργίας τοῦ νοῦ. Πῶς εἶναι δυνατόν τὸ ἀνόητον ἓν νὰ εἶναι αἰτία νοητοῦ τινος καὶ δὴ τοῦ καθαρῶ νοῦ; Ἀλλ' ἀκριβῶς ἕνεκα τοῦ ἀνοήτου, τοῦτέστι ἐπειδὴ τὸ ἓν εἶναι ὑπὲρ νοῦν ἢ ἐπειδὴ τὸ ἓν εἶναι ἕτερόν τι, πρὸς τὸν νοῦν θεωρούμενον, διὰ τοῦτο ἔχει ἓν ἑαυτῷ τὴν δύναμιν τῆς ἀρχῆς τοῦ νοῦ ἢ μᾶλλον τίθησι τὴν ἀρχὴν τοῦ νοῦ. Αἰτία ὑπάρχει μόνον ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχει ἕτερότης, διαφορὰ ποιότητος.

Ἀνεφέραμεν ἤδη ὅτι ἡ σχέσις μεταξὺ μορφῆς καὶ ὕλης ἰσχύει καὶ διὰ τὴν ἀναφορὰν ἣτις κυριαρχεῖ μεταξὺ τῆς ἕτερότητος τοῦ νοῦ καὶ τοῦ ἑνός. Τὸ λογικὸν δικαίωμα διὰ τὸ εἶδος αὐτὸ τῆς ἀναφορᾶς τοῦ νοῦ πρὸς τὸ ἓν λαμβάνομεν ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι τὸ ἓν εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς θέσεως καὶ τῆς αἰωνιότητος τοῦ νοῦ καὶ τοῦ ὄντος. Καὶ κατὰ Πλωτίνου καὶ κατὰ Πλάτωνα εἶναι τὸ ἓν ἡ αἰτία τοῦ νοῦ καὶ τῆς οὐσίας. Ἡ ἀξία τοῦ ἑνός ἀναφερομένη πρὸς τὸν νοῦν καὶ τὸ ὄν, εἶναι ἀξία ἀφελείας. Οἵαδήποτε μορφή ἣτις γεννᾶται ἐκ τῆς ἀναφορᾶς τοῦ νοῦ πρὸς τὸ ἓν, ἀφορᾷ πάντοτε εἰς τὸν νοῦν, τοῦτέστι οἵαδήποτε ἔννοια τοῦ ἑνός εἶναι λογική, οἵσδήποτε χαρακτηρισμὸς τοῦ ἑνός κατάγεται ἀπὸ τὸν νοῦν καὶ διὰ τοῦτο εἶναι ἀνάρμοςτος πρὸς τὸ ποιὸν τοῦ ἑνός. Ὁ μόνος χαρακτηρισμὸς τοῦ ἑνός εἶναι τὸ ἄμορφον, καὶ δὴ ὡς τὸ ἄμορφον κατ' ἐξοχὴν. Ἐπειδὴ δὲ πᾶσα μορφή κατάγεται ἀπὸ τὸν νοῦν, διὰ τοῦτο εἶναι τὸ ἓν, ὡς ἄμορφον, ἀνόητον. Οἵαδήποτε μορφή θὰ καθώριζε τὸ ἓν, θὰ προσέδιδε εἰς

αὐτὸ ποιότητα λογικὴν. Ἡ διαφορὰ ὅμως μεταξὺ τοῦ ἀμόρφου τούτου καὶ τοῦ ἀμόρφου τοῦ μὴ ὄντος ἐγκείται ἐν τούτῳ, ὅτι τὸ ἄμορφον τοῦ ἐνὸς ἐννοεῖται, ὑποτίθεται ὡς ἀπόλυτος ἀξία, ἐνῶ τὸ ἄμορφον τοῦ μὴ ὄντος θεωρεῖται ὡς ἡ ἀπόλυτος ἀναξία. Ἡ σχέσις μεταξὺ ἀξίας καὶ ἀναξίας ἐν τῷ συστήματι τοῦ Πλωτίνου κατανοεῖται τότε μόνον, ἂν τεθῶσιν αἱ δύο ἔσχαται ἀρχαὶ τοῦ συστήματος αἵτινες ἀντιτίθενται πρὸς ἀλλήλας ἀπολύτως.

Τὸ εἶναι, θεωρούμενον κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ἐν, διακρίνεται τοῦ ἐνὸς καὶ καλεῖται εἶναι, διότι ἀναπαύεται ἐν τῇ μορφῇ τοῦ προσδιορισμοῦ. Τὸ μὴ ὄν, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ὄν θεωρούμενον, ἐννοεῖται ὡς μὴ ὄν, διότι στερεῖται τῆς μορφῆς τοῦ προσδιορισμοῦ, τοῦτέστι εἶναι πάντῃ ἀόριστον. Ὁ ὁρισμὸς καὶ ἡ μορφὴ εἶναι τὰ στοιχεῖα ἐκεῖνα αἵτινα προσδίδουσιν εἰς τὸ εἶναι τὴν ταυτότητα, ἐνῶ ἡ μὴ ταυτότης τοῦ μὴ ὄντος εἶναι ταύτη πρὸς τὸ ἀόριστον καὶ ἄμορφον. Αἱ τρεῖς θεμελιώδεις ποιότητες τοῦ ὄντος, τοῦτέστι τὸ ἐν, ὁ νοῦς καὶ ἡ ψυχὴ, αἵτινες κοινωνοῦσαι πρὸς ἀλλήλας συνιστῶσι τὸν ἀντικειμενικὸν κόσμον καὶ δὴ οὐχί, ὅπως οὗτος ἐμφανίζεται κατ' αἴσθησιν, ἀλλ' ὅπως ἀναπαύεται ἐν ἑαυτῷ ἐπέκεινα τοῦ χρόνου καὶ τοῦ χώρου, ἐνέχων καὶ τὰς τρεῖς ποιότητας τοῦ ὄντος ἀπολύτως καὶ καθαρῶς, εἶναι καὶ ἡ αἰτία τῆς συστάσεως τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι θεῖόν τι, ὅπως καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ παντός. Ἡ αἰτία καὶ ὁ βαθμὸς τῆς τελειότητος αὐτῆς πηγάζουσιν ἐκ τῆς ἀναφορᾶς αὐτῆς πρὸς τὸν νοῦν. Ἡ διακατοχὴ καὶ ἡ διαμόρφωσις τῆς ἀρχῆς τῆς ψυχῆς ὑπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ νοῦ ἀποτελεῖ τὸν σκοπὸν τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς. Τὸ νοοῦν μέρος τῆς ψυχῆς δεόν νὰ ἐννοηθῇ ἀπολύτως καθαρὸν, τοῦτέστι ὡς ἀπηλλαγμένον πάσης αἰσθήσεως.

Μόνον οὕτως εἶναι ἡ νόησις δυνατὴ, τοῦτέστι ἡ σύλληψις νοητῶν ὄντων καὶ ἡ ἀναφορὰ αὐτῶν πρὸς ἀλλήλα κατὰ τὸν νόμον καὶ τὴν μέθοδον τοῦ λόγου. Ἡ ἐνέργεια τοῦ νοεῖν ἐκτελεῖται ἐπέκεινα παντός τόπου καὶ πάσης αἰσθήσεως. Ὁ χωρισμὸς μεταξὺ ψυχῆς καὶ νοῦ εἶναι ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει ὡσαύτως ἐκ τῶν προτέρων προσδιορισμένος, ὅπως καὶ ἐν τῷ ἀντικειμενικῷ κόσμῳ. Καὶ κατ' ἀνθρώπον καὶ κατὰ κόσμον ἰσχύει ἡ αὐτὴ μεταφυσικὴ κοινωνία τῶν ἀρχῶν τοῦ ἐνὸς, τοῦ νοῦ καὶ τῆς ψυχῆς. Ἡ ἀρχὴ τοῦ χωρισμοῦ τῶν ποιότητων τοῦ ὄντος καὶ τῆς ὀρθῆς κοινωνίας τούτων πρὸς ἀλλήλας, εἶναι ἡ ἀπαρχὴ τῆς κατ' ἀξίαν καὶ κατὰ δέον ζωῆς τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς. Κατὰ τὴν ἀναφορὰν τῆς ψυχῆς πρὸς τὸν νοῦν τὸ κύριον ἔργον αὐτῆς εἶναι ἡ ὑποταγὴ τῶν λοιπῶν ἐνεργειῶν αὐτῆς καὶ δὴ τῶν πρὸς τὴν αἴσθησιν κατευθυνομένων ἐνεργειῶν καὶ ἡ διαμόρφωσις αὐτῶν εἰς στοιχεῖα μιᾶς νοητῆς ἐνότητος, ἣτις ἀποτελεῖ τὸν σκοπὸν τῆς ζωῆς. Ἡ ἐνότης καὶ ἡ κατὰ λόγον ἀναφορὰ

τῶν ἑτεροτήτων τῆς ψυχῆς πρὸς ἀλλήλας, εἶναι τὸ δέον πρὸς ὃ στρέφεται ἡ ψυχὴ.

Ἡ ποιότης καὶ ἡ ἀξία τοῦ ἔνός κεῖται ἐν τούτῳ, ὅτι τοῦτο ἀποτελεῖ τὴν αἰτίαν πάντων, χωρὶς αὐτὸ τοῦτο νὰ εἶναι ὄν τι. Καλοῦντες δὲ τοῦτο ἔν, διαπραττομέν μίαν λογικὴν παραδοξίαν. Τὸ ἔν, ὄν ἀρχὴ καὶ δύναμις τοῦ παντός, δὲν εἶναι ταῦτὸ πρὸς τὸ πᾶν ὅπως ἐννοεῖται τοῦτο πανθελιστικῶς. Τὸ σύνολον τῶν ὄντων κατὰγεται ἀπ' αὐτοῦ καὶ ἀνάγεται εἰς αὐτό. Ἡ σχέσις μεταξὺ τοῦ συνόλου τοῦ ὄντος καὶ τοῦ ἔνός δέον νὰ ἐννοηθῆ ὡς ἐξῆς· τὸ σύνολον δέον νὰ ἀναφέρεται πάντοτε πρὸς τὸ ἔν, πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς διατηρήσεως τῆς ζωῆς, ἐνῶ τὸ ἔν δύναται νὰ ἐννοηθῆ καὶ ἄνευ τοῦ συνόλου. Τὸ εἶναι ἔχει ἐν τῷ ἐνὶ τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ, ἐπειδὴ τὸ ἔν κεῖται ἐπέκεινα τῆς πολλότητος, ἐν ᾧ τὸ εἶναι ἐννοεῖται πάντοτε ἐν τῇ μορφῇ τῆς πολλότητος, τοῦτέστι τῆς κρίσεως. Τὸ εἶναι κρίνεται καὶ ἐννοεῖται, τὸ ἔν οὔτε κρίνεται οὔτε ἐννοεῖται. Ἡ ἀπλότης τῆς ἐσχάτης ἀρχῆς εἶναι ἡ αἰτία μιᾶς αὐταρκειᾶς ἀπολύτως διαφόρου καὶ ἑτερογενοῦς ἀπὸ τὴν αὐτοτέλειαν τοῦ νοῦ. Ἡ αὐτοτέλεια τοῦ νοῦ εἶναι ταύτῃ πρὸς τὴν ἐνότητα ἣτις διακατέχει αὐτόν, ἐν ᾧ ἡ αὐτάρκεια τοῦ ἔνός εἶναι ταύτῃ πρὸς τὸ πάντῃ ἀπλοῦν.

Ἡ σχέσις τοῦ εἶναι καὶ τοῦ ἔνός δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἐννοηθῆ οὕτω πως, ὡς ἔάν τὸ εἶναι ἦτο ἐν τῷ ἐνί, διότι ἀκριβῶς αὕτῃ εἶναι ἡ θεμελιώδης διαφορὰ τοῦ ἔνός ἀπὸ τοῦ εἶναι, «ὅτι οὐκ ἔστι εἶναί τι», καὶ ἀκριβῶς διὰ τοῦτο δύναται νὰ ἀποβῆ αἰτία τοῦ εἶναι. Τὸ εἶναι ἀναφέρεται πρὸς τὸ ἔν, ὡς πρὸς τὴν ἀρχὴν ἀφ' ἧς τίθεται. Τὸ ἔν, ὄν τέλειον, τοῦτέστι ὄν ἀνεκδεδῆσ καὶ πάντῃ ὑπὲρ πᾶσαν ἔλλειψιν, εἶναι ἡ αἰτία τοῦ εἶναι καὶ δὴ μόνον ἔνεκα τῆς αὐταρκειᾶς τῆς ὑπὲρ λόγον φύσεως. Τὸ εἶναι διατηρεῖται, τοῦτέστι διακαθορίζεται αἰωνίως ὑπὸ τῆς τῆς ταυτότητος διὰ τῆς σχέσεως αὐτοῦ πρὸς τὸ ἔν. Ὁ νοῦς καὶ τὸ εἶναι ζῶσιν ἐπιστρέφοντα πρὸς τὴν ἀρχὴν αὐτῶν, πρὸς τὸ ἔν. Ἡ ἀπλῆ θέσις τοῦ ὑφισταμένου, τοῦτέστι ὁ χωρισμὸς καὶ ἡ αὐτοτέλεια εἶναι ἡ αἰτία τοῦ εἶναι. Τὸ εἶναι ἢ τὸ ὄν εἶναι ἐφ' ὅσον τίθησιν ἑαυτὸ κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ἔν. Τὸ ὄν εἶναι διότι εἶναι ἢ ἡ αἰτία τῆς οὐσίας τοῦ εἶναι ἔγκειται ἐν τῇ ἑτερότητι αὐτοῦ πρὸς τὸ ἔν. Ἡ θεωρία τοῦ ὄντος, τοῦτέστι ἡ γνῶσις καὶ ἡ ἐπιστήμη τοῦ ὄντος ὡς τοιούτου, εἶναι ταύτῃ πρὸς τὸν νοῦν ἢ τὸ νοεῖν. Τὸ νοεῖν εἶναι μόνον ὡς θεωρία τοῦ ὄντος δυνατόν.

Ἀμφότερα ὁμως, τὸ εἶναι καὶ τὸ νοεῖν, δέον νὰ ἐννοηθῶσι συνάμα, τοῦτέστι ἐπέκεινα χρόνου. Ἡ πολλότης ἐν ἧ ἐκδηλοῦται ἡ φύσις τοῦ ὄντος, ἔχει ὡς αἰτίαν οὐχὶ μόνον τὴν ἐν ἑαυτῷ ἐνυπάρχουσαν ἑτερότητα, τὴν εἰς κατηγορίας διάκρισιν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ νοεῖν. Ἡ ἑτερότης τοῦ εἶναι καὶ τοῦ νοεῖν εἶναι ἡ αἰτία ἀμφοτέρων. Οὐδεμία κατηγορία τοῦ ὄντος εἶναι δυνατόν νὰ τεθῆ ἄνευ τοῦ νοεῖν. Νοεῖν καὶ εἶναι

συντίθενται, τούτέστι τίθενται συνάμα ἢ τὸ νοεῖν, θέτον ἑαυτό, τίθησιν ἐν τῷ ἅμα καὶ τὸ εἶναι. Τὸ ὄν, τιθέμενον ὡς ἕτερον πρὸς τὸ ὄν, εἶναι συνάμα νοητόν, τούτέστι προϋποτίθησι τὸ νοεῖν. Ἡ σχέσις μεταξὺ τοῦ νοεῖν καὶ τοῦ εἶναι εἶναι ἀναφορὰ ἐνυπάρχουσα ἢ συνυπάρχουσα, τούτέστι ἡ ὁμολογία τοῦ εἶναι πρὸς τὸ νοεῖν ἔχει τὴν αἰτίαν αὐτῆς ἐν τῇ θέσει ἀμφοτέρων· ἐν ᾧ ἡ σχέσις τοῦ νοεῖν καὶ ἐνὸς δέον νὰ ἐννοηθῇ ὡς μεθυπάρχουσα ἀναφορὰ, τούτέστι ὡς τοιαύτη καθ' ἣν τὸ ἐν δὲν τίθεται κατ' ἀνάγκην ὑπὸ τοῦ ἑτέρου. Τὸ νοεῖν καίτοι ἔχει τὴν αἰτίαν αὐτοῦ ἐν τῷ ἐνί, εἶναι ἀνίκανον γὰρ συλλάβῃ τὸ ἐν εἰς λογικὰς μορφάς.

Ὅπως τὸ ἐν τίθησι τὸ εἶναι χωρὶς νὰ ἀποβάλλῃ τι ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ, οὕτω πως τίθησι τὸ εἶναι ἢ ὁ νοῦς τὴν ψυχὴν ἄνευ ἀρνήσεως ἑαυτοῦ. Διὰ τῆς ποιότητος δὲ ταύτης τῆς ἀναφορᾶς μεταξὺ νοῦ καὶ ψυχῆς, τούτέστι θεωρουμένης τῆς ψυχῆς ὡς μεταφυσικῆς τινος ἐνεργείας τοῦ νοῦ, καθίσταται δυνατὴ ἡ κατανόησις τῆς μορφώσεως τῆς ψυχῆς ὑπὸ τοῦ νοῦ. Τὸ εἶναι τῆς ψυχῆς θεωρεῖται ὡς ἔκτυπον τοῦ εἶναι τοῦ νοῦ. Ἡ ψυχὴ θεωρεῖται ὡς ἡμορφὴ τοῦ νοῦ. Μόνον οὕτω πως εἶναι δυνατὴ ἡ παραγωγικὴ καὶ μορφωτικὴ σχέσις μεταξὺ ψυχῆς καὶ νοῦ. Ἡ διαμόρφωσις δὲ αὕτη τῆς ψυχῆς ὑπὸ τοῦ νοῦ ἄρχεται ἀφ' ἧς ἡ ψυχὴ ἀναφερθῆ πρὸς τὸν νοῦν κατὰ δέον καὶ κατὰ λόγον, τούτέστι διὰ τῆς κρίσεως. Ἡ σχέσις μεταξὺ ψυχῆς καὶ νοῦ καὶ ἡ εἰδικὴ αὐτῆς ποιότης θὰ ἐπέτρεπε εἰς ἡμᾶς νὰ χαρακτηρίσωμεν κατ' ἀναλογίαν τὸν νοῦν ὡς μορφὴν τοῦ ἐνός.

Τὸ ἀδύνατον ὅμως τοῦ προσδιορισμοῦ τοῦ ἐνός, τούτέστι τῆς γνώσεως τῆς ποιότητος αὐτοῦ, ἀφαιρεῖ ἀφ' ἡμῶν τὸ δικαίωμα πρὸς οἰονδήποτε κατ' ἀναλογίαν χαρακτηρισμόν. Καὶ παρὰ ταῦτα δέον τὸ εἶναι καὶ τὸ νοεῖν ἢ ὁ νοῦς νὰ ἐννοηθῶσιν ὡς ἀναφερόμενα ἀξιολογικῶς καὶ μεταφυσικῶς πρὸς τὸ ἐν, διότι τὸ ἐν εἶναι ἡ αἰτία, οὐχὶ μόνον τῆς οὐσίας αὐτῶν, ἀλλὰ συνάμα καὶ τῆς ταυτότητος τῆς οὐσίας αὐτῶν. Τὸ εἶναι καὶ τὸ νοεῖν εἶναι ὅπως εἶναι, τούτέστι διάκεινται πρὸς ἑαυτὰ κατὰ τὸν νόμον τῆς ταυτότητος, διότι ἔχουσιν ὡς αἰτίαν τὸ ἐν καὶ δὴ τὸ ἀγαθὸν ἐν. Ἡ ταυτότης δὲ τῆς οὐσίας τῶν δύο τούτων ἑτεροτήτων τοῦ νοεῖν καὶ τοῦ εἶναι, τούτέστι τὸ μονίμως πρὸς ἑαυτὸ διάκεισθαι, εἶναι ἀδύνατον ἄνευ τῆς ταυτότητος τοῦ ἐνός, τούτέστι ἄνευ τοῦ μονίμως πρὸς ἑαυτὸ διάκεισθαι τοῦ ἐνός.

Κατὰ τὸν καθορισμὸν καὶ ἀφορισμὸν τῆς ἕδρας τοῦ ὄντος ἀπὸ τῆς σφαιράς τοῦ ἐνός εἶναι ἀναπόφευκτος ὁ χαρακτηρισμὸς τοῦ ἐνός διὰ κατηγοριῶν, αἵτινες οὐδόλως ἀρμόζουσιν εἰς τὴν φύσιν αὐτοῦ, διότι προέρχονται ἐκ τῆς ἕδρας τοῦ ὄντος καὶ τῆς νοήσεως, ἐν ᾧ τὸ ἐν διακρίνεται ἀκριβῶς παντὸς ὄντος διὰ τῆς παντελοῦς ἑτερότητος πρὸς πάντα τὰ ὄντα.

Ἡ ταυτότης ὅμως τοῦ ἑνός, τοῦτέστι ἡ μονιμότης τῆς οὐσίας αὐτοῦ, δέον κατ' ἀνάγκην νὰ ὑποιεθῆ, διότι ἄλλως τὸ ὄν εἶναι ἀδύνατον νὰ τεθῆ ὡς ταῦτ' ἑαυτὸ καὶ ὡς ἕτερον πρὸς τὸ ἑν. Ἡ σχέσις αὕτη μεταξὺ ταυτότητος καὶ ἑτερότητος καὶ ἡ θέσις τῆς ἀναφορᾶς αὐτῆς καθιστᾷ δυνατὴν καὶ τὴν θέσιν τοῦ ψυχικοῦ εἶναι ὑπὸ τοῦ εἶναι τοῦ νοῦ. Μόνον διὰ τῆς παντελοῦς ταυτότητος τοῦ ὄντος πρὸς ἑαυτὸ καθίσταται δυνατὴ ἡ θέσις τῆς ψυχῆς, ὡς μιᾶς ἑτερότητος πρὸς τὸν νοῦν καὶ ὡς μιᾶς ταυτότητος πρὸς ἑαυτήν. Ἡ ψυχὴ ἀναφερομένη πρὸς τὴν ἀρχὴν τοῦ νοῦ, τοῦτέστι πρὸς τὴν ἰδίαν ἀρχὴν, διαμορφοῦται καὶ διακαθορίζεται διὰ τῆς δεούσης ταύτης σχέσεως, προστρέχουσα δὲ εἰς τὰ αἰσθητὰ, ἢ πρὸς τὸ πάντῃ μὴ ὄν, ἀποβάλλει τὴν μορφήν καὶ ἀπόλυσι τὴν ἐνότητα καὶ τὸν κατὰ λόγον καθορισμόν. Ἡ αἰσθησις εἶναι τὸ δημιουργημα, τὸ φάντασμα ὅπερ γεννᾶται ἅμα ἡ ψυχὴ στραφῆ πρὸς τὸ μὴ ὄν. Εἶναι τὸ γίγνεσθαι καθόλου. Ἡ αἰσθησις ὀρθῶς χαρακτηρίζομένη δὲν εἶναι ποτέ, ἀλλὰ γίγνεται πάντοτε. Τὸ γίγνεσθαι τῆς αἰσθήσεως δέον νὰ ἀποδοθῆ ἀπολύτως εἰς τὸ αἰσθητὸν εἶδος τῆς ψυχῆς. Ἡ κοινωνία τοῦ αἰσθητοῦ τῆς ψυχῆς εἶδους πρὸς τὸ μὴ ὄν εἶναι ἡ αἰτία τῆς αἰσθήσεως.

Τὸ σύνολον τῶν σχέσεων καὶ τῶν κατὰ τὰς σχέσεις ταύτας κυριαρχουσῶν ἀρχῶν, δέον νὰ ἐννοηθῆ ὡς ἑξῆς· ἡ μία ἀρχὴ εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐννοηθῆ ἄνευ τῆς ἄλλης. Ἡ ψυχὴ οὐδέποτε εἶναι δυνατόν νὰ ἀποσπασθῆ πλήρως τοῦ νοῦ, ὁ δὲ νοῦς οὐδέποτε τῆς ψυχῆς, ὡς ἐπίσης καὶ τὸ αἰσθητὸν οὐδέποτε εἶναι δυνατόν νὰ ἐννοηθῆ ἄνευ τῆς ψυχῆς. Ἐκάστη ἀρχὴ θεωρεῖται καὶ ἐννοεῖται βεβαίως ὡς ἑτερότης πρὸς τινὰ ἄλλην, συνάμα ὅμως διατελεῖ εἰς ἀπόλυτον μεταφυσικὴν σχέσιν πρὸς τὰς ἑτέρας ἀρχάς.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΚΥΡΗΤΗΣ: ΕΠΙΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

A.	Ἡ ἔννοια τῆς ψυχῆς	σελ. 7
B.	Ἡ ἔννοια τοῦ νοῦ	16
Γ.	Ἡ ἔννοια τοῦ ἐνὸς ἢ τοῦ ἀγαθοῦ	29